

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociální studií

Diplomová práce
Bc. Marta Rozsypalová

**Dokumentace jednoho roku v družině:
Roční plán činností v družině**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a všechny použité prameny a literaturu jsem uvedla v závěrečném seznamu.

V Olomouci dne 18. 4. 2017

.....

Marta Rozsypalová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, paní PaedDr. Aleně Jůvové, Ph.D, za trpělivé vedení a pomoc, za podporu a motivaci a za poskytnutí cenných rad, kterými přispěla k vypracování mé absolventské práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za podporu po dobu mého studia. Poděkování patří také vychovatelkám, řediteli a dětem ze ZŠ Řezníčkova Olomouc, u nichž jsem prováděla průzkumné šetření, za ochotu a vstřícné jednání.

Obsah

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	9
1.1 Vymezení pojmu mladší školní věk.....	9
1.2 Tělesný vývoj a vývoj motoriky.....	10
1.3 Rozumový vývoj.....	11
1.4 Citový vývoj.....	12
1.5 Volní vývoj.....	12
1.6 Sociální vývoj.....	13
2 VOLNÝ ČAS.....	14
2.1 Pojem volný čas.....	14
2.2 Funkce volného času	15
2.3 Faktory volného času	16
2.4 Volný čas dětí.....	16
2.4.1 Specifika volného času dětí mladšího školního věku	17
3 PEDAGOGICKÉ OVLIVŇOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	18
3.1 <i>Výchova mimo vyučování.....</i>	18
3.1.1 <i>Výchovně vzdělávací funkce a cíle.....</i>	18
3.2 <i>Základní informace o školní družině.....</i>	19
3.2.1 <i>Obsah činností ve školní družině</i>	21
3.2.2 <i>Projektování aktivit ve školní družině.....</i>	22
3.3 <i>Dokumentace a právní předpisy družiny</i>	25
3.4 <i>Požadavky na profesní dovednosti vychovatele.....</i>	27
3.4.1 <i>Profesionalizace vychovatelství v evropské perspektivě</i>	27
3.4.2 <i>Autorita vychovatele</i>	28
3.3.4 <i>Mýty o povahových rysech vychovatele.....</i>	28
4 VYBRANÉ VÝCHOVNÉ PROBLÉMY VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	30

4.1	Komunikace v družině	30
4.1.1	Efektivní komunikační postupy	30
4.1.2	Diskuze v družině.....	31
4.1.3	Individuální práce vs. skupinová práce.....	32
4.2	Nuda ve družině	33
4.3	Kázeň a řešení problémů v družině	34
4.4	Odměny a tresty.....	35
4.5	Šikana v družině	36
4.6	Diagnostika žáků v družině	37
5	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ ŠKOLNÍ DRUŽINY.....	39
5.1	Základní identifikační údaje družiny ZŠ a MŠ Řezníčkova	39
5.2	Charakteristika školní družiny	39
5.3	Cíle školní družiny ZŠ a MŠ Řezníčkova	42
5.4	Formy zájmového vzdělávání.....	43
5.5	Popis aktivit v družině během jednoho roku	43
II	EMPIRICKÁ ČÁST.....	61
6	PRŮZKUMNÉ MÍNĚNÍ DĚTÍ A RODIČŮ.....	61
6.1	Cíl průzkumu a průzkumné otázky	61
6.2	Metodologie průzkumu.....	62
6.2.1	Metoda dotazníková	62
6.2.2	Anketa.....	63
6.2.3	Metody vyhodnocení dat	63
6.3	Průzkumný soubor.....	63
6.4	Analýza získaných dat	66
6.4.1	Dotazník pro děti od 6 do 10 let	67
6.4.2	Anketa pro rodiče.....	84
6.5	Shrnutí výsledků průzkumu	89
ZÁVĚR	91	
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	93	

<i>Literatura</i>	93
<i>Internetové zdroje:</i>	98
SEZNAM PŘÍLOH	99
<i>Příloha 1: Základní identifikační údaje družiny ZŠ A MŠ Řezníčkova</i>	100
<i>Příloha 2: Vnitřní řád školní družiny</i>	101
<i>Příloha 3: Dotazník pro děti</i>	103
<i>Příloha 4: Anketa pro rodiče</i>	105
<i>Příloha 5: Snímky ze školní družiny</i>	106
<i>Summary</i>	109

ÚVOD

Významnou součástí života a výchovy je pro člověka volný čas. Volný čas tvoří až jednu třetinu z celého dne. Mimořádný význam má pro děti a mládež jejich aktivní podíl na volném čase, který zajišťuje správný vývoj dětí a mládeže. V dnešní uspěchané době je důležité naučit děti a mládež správně a plnohodnotně využívat svůj volný čas. Na některé děti kladou rodiče příliš velký důraz ve volném čase, přehlcojí je kroužky a samotné děti mají pocit, že žádný volný čas nemají. V některých rodinách rodiče nemají přehled o trávení volného času svých dětí. Často jsou tyto děti závislémi na moderních technologiích, jako jsou televize nebo počítač. Tráví svůj volný čas doma a hrají počítačové hry, místo svého osobnostního rozvoje s kamarády.

Zajímá mě volný čas dětí a jeho případné zkvalitnění. Tato tematika mě natolik oslovila, že jsem se rozhodla svou diplomovou práci zaměřit na školní družinu. Diplomovou práci *Dokumentace jednoho roku ve školní družině* jsem zvolila, jelikož mohu řadu poznatků čerpat ze svého působení v družině na ZŠ Řezníčkova v Olomouci. Několik let zde pracuji, a proto mě zajímalo, jak jsou zdejší děti a rodiče spokojeni s družinou. Dobře vychovat a pozitivně působit na dítě je v současné době fenomén, který se stal i mým krédem. Zjistila jsem, že mě práce s dětmi naplňuje a baví. Využila jsem příležitost zjistit spokojenost dětí na konkrétní škole. Družina buduje lepší vztahy ve škole, rozvíjí komunikaci mezi rodiči a dětmi, zkvalitňuje aktivní prožití volného času, prohlubuje prosociálního chování a intelektuální dovednosti, pomáhá řešit problematiku záškoláctví, rozvíjí samostatnost dětí, motivuje děti ke hře a zejména jim dává zpětnou vazbu. Jednou z nejdůležitější funkcí družiny je podpůrná funkce například u žáků s neprospěchem, kteří mají v družině možnost zažít úspěch i v jiných oblastech svého rozvoje.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí, z teoretické a empirické části. Věk je důležitým aspektem, který ovlivňuje náplň volného času dětí mladšího školního věku. První kapitola diplomové práce se věnuje charakteristice období mladšího školního věku, nejen všeobecné charakteristice, ale i tělesnému a psychickému vývoji, který zahrnuje rozumový vývoj, citový vývoj, volní vývoj a sociální vývoj. Dítě by mělo vyrůstat v přiměřených a zdravých podmínkách. Rozvíjení dětí je přirozené a jde o jeho nejstabilnější úsek v jeho dětském vývoji.

Charakteristika období mladšího školního věku, volného času dětí mladšího školního věku, pedagogického ovlivňování volného času ve školní družině, charakteristika družiny, vybrané výchovné problémy ve školní družině jsou také cílem teoretické části diplomové práce, které jsou podrobněji popsány v druhé, třetí, čtvrté a páté kapitole. Důležitou rolí v práci zastupuje **popis aktivit v družině během jednoho roku**, kde najdeme přísloví, pořekadla hádanky, téma k diskuzi, výtvarnou a herní činnost řazenou podle ročního období. Všechny aktivity jsou vyzkoušeny s dětmi družině, a jelikož si je děti oblíbily, rozhodla jsem se je použít pro tvorbu ročního plánu aktivit. Popis aktivit během roku doplňuje fotodokumentace ŠD.

Empirická část diplomové práce je popsána v šesté kapitole. Pomocí dotazníku a ankety se ptáme dětí a rodičů na jejich názory v oblasti družiny. **Hlavním cílem práce je zjistit spokojenost dětí a jejich rodičů v konkrétní školní družině.** Neklademe si za cíl zobecňovat vyhodnocené údaje, ale deskriptivní metodou popsat mínění dětí a rodičů. Výsledky tohoto průzkumu jsou vyhodnoceny deskriptivně. Na základě vyhodnocení odpovědí od respondentů formulujeme závěry.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE

V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

První kapitola diplomové práce se věnuje charakteristice období mladšího školního věku, nejen všeobecné charakteristice, ale i tělesnému a psychickému vývoji, který zahrnuje rozumový vývoj, citový vývoj, volní vývoj a sociální vývoj.

Pro práci vychovatelky je důležitá znalost individuálních zvláštností dětí i orientace v nejdůležitějších poznacích o vývoji dítěte v mladším školním věku, proto definujeme některá kritéria a změny v období mladšího školního věku.

1.1 Vymezení pojmu mladší školní věk

Děti, kteří docházejí do školní družiny, patří do skupiny mladšího školního věku dítěte. Pávková a Hájek (2003, s. 26 – 30) uvádějí, že přes veškeré individuální i typologické odlišnosti lze vymezit charakteristické věkové zvláštnosti. V mladším školním věku se vyskytují zpravidla odlišné vývojové charakteristiky u dětí 6 – 8letých a u dětí 9 – 11letých. Značný vliv na formování psychiky dítěte mladšího školního věku má nejen prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, škola, která ovlivňuje rozumový, citový, volní, sociální a tělesný vývoj dětí.

Období mladšího školního věku vymezuje Šimíčková, Čížková a kol. (2008, s. 105) jako věk od 6 – 7 let do 10 – 11 let, kdy se začínají objevovat známky pohlavního dospívání. Děti přicházejí na začátku a na konci školní docházky se značnými rozdíly. Šimíčková – Čížková a kolektiv člení toto období do dvou etap; mladší školní věk nebo raný školní věk od 6 – 8 let a od 8 – 9 let do 11 – 12 let. Žák má své přání a svou fantazii a touží svět poznat, takový jaký doopravdy je. Touží poznat a pochopit, jak vše vzniklo a jak vše funguje. Na začátku tohoto období je žák závislý na autoritě. Konec období mladšího školního věku je typický pro dospívání, které bývá pro žáka postupně kritičtější. Žák pociťuje, že se někam začleňuje a někam patří. V družině rozvíjí své sebevědomí. Neměl by pociťovat selhání ani méněcennost.

Vágnerová (2005, s. 236) definuje věk 6 až 7 let dětí mladšího školního věku jako typický pro vývojové změny. Velký důraz se klade na vývojové změny v oblasti zrání nebo učení představující základ školní zralosti.

1.2 Tělesný vývoj a vývoj motoriky

Doposud si dítě předškolního věku hrálo, ale ve školním prostředí jsou na něj kladeny větší nároky na soustředěnost. Před vstupem do školy musí dítě prokázat **školní zralost**. Pávková a Hájek popisují vliv školní zralosti na biologickou zralost, rozumovou zralost, také samotný vývoj dítěte a výchovu v rodině.

Období mladšího školního věku je typické pro růst do výšky, zejména prodlužování dolních končetin. Pokračuje formování páteře, vývoj kostry stále není dokončen, také pokračuje srůstání kostí pletence lopatkového a pánevního. V tomto období dochází ke změně tvaru lebky. Dbáme zejména na prevenci k vadnému držení těla. Vyvíjí se trvalý chrup. Také svalstvo a vnitřní orgány zvyšují svůj objem a výkonnost. Pokračuje vývoj nervových buněk v mozkové kůře. Děti v mladším školním věku zejména potřebují **dostatečné množství odpočinku**.

Pohybová aktivita dětí je velmi výrazná. Zdokonaluje se činnost smyslových orgánů a svalstva. Zlepšuje se pohybová koordinace, zejména jemná motorika ruky. Dětské pohyby jsou přesnější, rychlejší, vytrvalejší a rozmanitější. Vytváří se předpoklad pro organizovanou tělovýchovu, do 8 roku se dítě příliš nezaměřuje na výkon, ale spíše na spontánní pohyb (Pávková a Hájek, 2003, s. 26 – 27).

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 120) popisují individuální rozdíly z hlediska **tělesného vývoje**, zejména při srovnání dívek a chlapců. Zpočátku období mladšího školního věku je růst zrychlený. Okolo osmého roku dítěte se začíná tělesný růst zpomalovat. Dítěti postupně narůstá druhý chrup, vyvíjí se mozek a srdce. Zdokonaluje se jemná i hrubá motorika, dítě více ovládá své pohyby, a proto jsou koordinovanější. Jakýkoliv pohyb, zvláště formou hry, dítě vnímá jako radost a uvolnění po námaze. Ke konci období nastává pohlavní dospívání a puberta.

V tomto období se u dítěte nápadně mění proporce a dochází k celkovému protažení postavy, také se prodlužují končetiny a zmenšuje se velikost hlavy, pokračuje osifikace kostí. K významným aspektům vývoje patří vývoj trvalého dětského chrupu. Máchová (2008, s. 215) popisuje důležitost dostatečného množství odpočinku a spánku.

1.3 Rozumový vývoj

Pávková a Hájek (2003, s. 27 – 28) popisují rozumový vývoj dítěte, který ovlivňuje prostředí, příprava na vyučování a další aspekty. Vyzrání smyslových orgánů zdokonaluje u dětí zejména **vnímání**. Dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé nebo to, co v něm vzbuzuje bezprostřední emocionální reakci. Stále nedokonalé je vnímání času a prostoru. Ke konci období nastává posun ve vnímání, které je cílevědomější a systematictější a mění se na pozorování.

Dochází ke zlepšení **pozornosti** u dětí. Vyvíjí se záměrná pozornost, také se zkracuje délka záměrného soustředění. Pedagogicky správné je zejména vhodná motivace, probuzení zájmu, pestrá a zajímavá činnost. Vychovatelé pěstují i záměrnou pozornost. Zájmové činnosti by se měli opakovat například hry, říkadla a pohádky.

Motorický vývoj popisuje Šimíčková, Čížková a kol. (2008, s. 94) se postupně zpomaluje, pohyby jsou účelnější, rychlejší, přesnější a koordinovanější, zlepšuje se hrubá i jemná motorika. U dětí mladšího školního věku se projevuje radost z pohybu a zájem o sport.

Představy dětí Hájek a Pávková popisují velmi konkrétně a živě, proto jsou představy kvalitnější a názornější. Představy se zobecňují a vytvářejí pojmy. Dostatečné množství představ je podmínkou pro rozvoj myšlení u dětí mladšího školního věku.

Paměť mají děti v tomto období konkrétní, názornou a mechanickou, proto si snáze vše zapamatují. S rozvojem myšlení se rozvíjí také logická paměť. Díky čtení a psaní se rozvíjí i zraková paměť. Podle Pávkové a Hájka je v mladším školním věku je **fantazie** více kontrolována myšlením, dítě dokáže odlišovat představy od skutečnosti. Při činnostech ve volném čase se rozvíjí především reprodukční fantazie, kde si dítě představuje to, o čem vychovatel mluví.

Myšlení se mění v konkrétní, kdy z počátku řeší aktuální každodenní problémy, později u dětí nastupuje myšlení na minulé i na budoucí problémy. U dětí se zdokonaluje schopnost analýzy a syntézy i srovnávání na základě shodných nebo odlišných znaků, proto je dítě schopno vytvářet obecnější pojmy. Dítě mladšího školního věku není schopno chápat abstraktní pojmy zejména v oblasti společenskovední (Pávková a Hájek, 2003, s. 27 – 28).

S rozvojem ostatních psychických procesů se u dětí **rozvíjí řeč**, jak popisuje Pávková a Hájek. Postupně se rozšiřuje aktivní a pasivní slovník dítěte, také roste

schopnost souvislého vyjadřování. Pod vlivem vychovatelky si dítě osvojuje spisovný jazyk, gramatickou správnost vyjadřování a kultivuje svůj řečový projev. Nejen prostředí silně ovlivňuje úroveň vyjadřování dítěte, ale i vychovatelé a hromadné sdělovací prostředky.

1.4 Citový vývoj

Máchová (2008, s. 217) uvádí, že dítě na začátku vývojového období mladšího školního věku ještě není schopno skrývat své city. Raduje se a zlobí zcela bez zdrženlivosti a otevřeně. V četnosti citů převažují kladné city, ze záporných citů je nejfrekventovanější emoci právě strach. City děti jsou povrchní a nestálé.

Celková školní úspěšnost a školní adaptace je u dítěte závislá na zejména emocionální vyrovnanosti a sociální obratnosti. V citovém vývoji se projevuje ústup lability a impulzivity (Šimíčková, Čížková a kol., 2008, s. 105).

Pávková (2002, s. 86 – 87) popisuje psychický vývoj dítěte, kde city hrají hlavní roli. Převaha kladných citů doplňuje i afekt, který se dá usměrnit zájmovými činnostmi v družině. K citům intelektuálním se řadí zvědavost, radost z poznání a ze splněného úkolu. Dítě se projevuje spontánně a objevuje nové. Estetický cit se prohlubuje od fantastiky k realismu, věčnosti a střízlivosti. Ke konci osmého roku roste u dětí schopnost analýzy a vyvíjí se vkus. Dítě morálně posuzuje konkrétní osoby a činy v konkrétních situacích.

1.5 Volní vývoj

Pávková a Hájek (2003, s. 29) popisují u dětí mladšího školního věku impulzivitu, ale zároveň se rozvíjí schopnost uvědomělé vlastní chování. Dítě ještě nedovedou samostatně jednat na základě vnějších motivů, například děti nedovedou nepochopit význam učení. Z toho následně vyplývají velké nároky na vychovatele, především v oblasti motivace a přiměřených požadavků na dítě.

Dítě je přijímáno a milováno takové, jaké je. A to bez ohledu zda naplňuje naše očekávání a představy. Můžeme na dítě nahlížet skrze jeho potřeby, které jsou individuálně odlišné. Družina nabízí takové prostředí, které dítě může rozvíjet po všech stránkách. Vychovatele jsou oporou při hledání sebe sama u dítěte, při naplňování životních potřeb a seberealizaci (Miková, 2010, s. 128).

Toto období nabývá na významu k plánovitosti, rozhodnosti a kladení budoucích cílů a rozvoje schopnosti je uskutečnit. Počátky osobnosti se vytvářejí spolu s individuálními vlastnosti právě v období mladšího školního věku (Máchová, 2008, s. 217).

1.6 Sociální vývoj

Helus (2007, s. 75) poukazuje na skutečnost, že jsme socializováni v závislosti na konkrétním sociokulturním prostředí, které si nás nárokuje, podle obvyklostí s daném prostředí (mezi námi, v našem národě, v naší sociální vrstvě, v naší civilizaci).

Období vývoje je pro děti především o navazování nových, četnějších a kvalitnějších společenských kontaktů a o upevňování a zkvalitňování vztahů. Děti tvoří a rozvíjí nové vztahy k dospělým, k vychovatelům, k učitelům a k vrstevníkům. Vychovatelé jsou pro děti autoritou, jejich názory děti přijímají často bez výhra. Děti se věnují více svým zájmům a potřebám. Poznávají své zájmy a v případě oblíbenosti jim věnují hloubkově (Pávková, 2002, s. 89).

2 VOLNÝ ČAS

Druhá kapitola popisuje volný čas, definuje samotný pojem volný čas funkce a faktory volného času. Kapitola „Volný čas“ věnuje pozornost volnému času dětí a přiblíží problematiku volného času.

2.1 Pojem volný čas

„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností...“ (Hofbauer, 2004, s. 13).

Den má dvacet čtyři hodin a Hájek a kol., člení tento čas na tři velké úseky. Hovoří o čase pracovním, který se věnuje dětem navštěvující školy a přípravně na vyučování. Dále o čase vázaném, který zahrnuje uspokojování biofyziologických potřeb například spánek, přijímání potravy a hygiena. Třetím časovým úsekem je čas volný. Volný čas vymezujeme jako dobu, která nám zbývá po splnění našich povinností a po uspokojení našich základních životních potřeb (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 10).

Kantorová a kol. (2010, s. 159 – 182) definují volná čas jako nesmírně cennou a nezbytnou součást života člověka. Každý z nás si jej spojuje s jinými asociacemi, většinou pozitivními a příjemnými. Ve volném čase se realizujeme a vnímáme jej jako prostor ke svobodě. Výchovný čas pedagogicky vstupujeme a výchovně ovlivňujeme. Lidé často vnímají svůj volný čas jako nutný čas regenerace, aby mohli opět efektivně pracovat.

„Volný čas je možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008).

„Je to doba, kdy si nové činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“ (Pávková a kol., 2008, s. 13).

Můžeme jej vymezit negativně, a to tím, že specifikujeme to, co volným časem není. Z celkového času dne oddělíme čas práce, plnění sociálních závazků, čas uspokojování biologických potřeb a časový úsek, který nám zůstává, a označíme jej jako volný. Uplatňujeme ještě jeden přístup, který se zaměřuje na obsahovou náplň volného času, který je vymezen pozitivně. Pozitivně vymezujeme volný čas, jako čas, v níž se

individuuum může nezávisle na povinnostech svobodně realizovat a dělat to, k čemu jej nikdo nenutí (Vážanský, 2001, s. 29 – 30).

Je to čas oddychu, rekreace, regenerace fyzických a psychických sil, čas na poznávání světa, na seberealizaci v aktivitách, činnosti podle vlastních potřeb a zájmů, aspirací a hodnot (Kratochvílová, 2004, s. 79).

2.2 Funkce volného času

Hlavním funkcí volného času dětí je mnohostranný rozvoj osobnosti dítěte. Funkce volného času vyjadřují význam, jež pro společnost a jednotlivce volný čas má. Kratochvílová (2004, s. 86 – 88): uvádí

- **zdravotně hygienická funkce** – zabývá se odpočinkem a rekreací, patří sem neorganizované spontánní aktivity například hry, setkávání s kamarády, čtení aj.,
- **seberealizační funkce volného času** – každý člověk by měl rozvíjet své zájmy a schopnosti,
- **formativně výchovná funkce** – definuje pedagogický potenciál pro formování osobnosti člověka, jeho mravních vlastností, schopností, zájmů a neméně důležitému pozitivnímu vztahu k hodnotám,
- **socializační funkce** – vyjadřuje vytváření podmínek pro navazování sociálních kontaktů a vztahů ve volném čase například při organizování táborů, soutěží aj.,
- **preventivní funkce** – zahrnuje trávení volného času přínosnými aktivitami, napomáhající předcházet sociálně patologickým jevům.

K funkcím a možnostem volného času přiřazuje Hofbauer (2004, s. 14 – 15) relaxaci, regeneraci kompenzaci, sociální prevenci a výchovu. Psychosociologická funkce je například uvolnění, zábava a rozvoj dítěte. Sociální funkcí je socializace a symbolická příslušnost k sociální skupině. Terapeutická funkce zahrnuje oblast zdravotní, ke které patří smyslový rozvoj, prevence chorob a zdravý životní styl.

2.3 Faktory volného času

Vágnerová (2005) popisují faktory rozhodující o způsobu trávení volného času dětí a mládeže jsou zejména pohlaví, věk, zdravotní stav, zájmy dítěte, bydliště, materiální zajištění dítěte, média a přístup k nim, hodnotová orientace dítěte, rodinné klima celková úroveň kultury rodiny a společnosti a jiné.

Hájek (2004, s. 30) uvádí faktory volného času, které přispívají k mnohostrannému rozvoji osobnosti dětí a mládeže. Funkce volného času je i rozšíření vědomostí, psychických vlastností jako vytrvalost, odvahy a samostatnosti, pohybových schopností jako obratnost, rychlost a síla, dovedností. Působení je účinnější, když jsou výše uvedené funkce rozvíjeny dobrovolně ve volném čase dětí a mládeže. Za základní faktorem, který ovlivňuje volný čas mládeže, považujeme **rodinu**. Činnosti, které dítě volí, jsou dány množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, hodnoty rodiny, finanční možnosti rodičů. Za důležitý další faktor považujeme **přání rodičů**, mnohdy, ta nenaplněná přání jich samých.

2.4 Volný čas dětí

Volný čas dětí nabývá na významu především díky protichůdným trendům v dnešní společnosti. Hermochová a Vaňková (2014, s. 27 – 28) popisují narůstající volný čas u dětí, který není bezprostředně spojen se školou nebo činnostmi každodenního života. Nerespektuje charakteristiky, které by tento čas u dětí měl mít:

- autonomie činnosti – jejich uvědomělý výběr, pohled na funkci volného času, kterou je rozvoj osobnosti, upevňování duševního a fyzického zdraví a kompenzační funkce volného času,
- aktivita subjektu – aktivita jako protiklad převládající pasivity, stereotypu a podpora kreativity,
- orientace na sociální kontakt, posilování mezilidských vazeb, posilování společných zážitků a prožitků se skupinou – rodina, vrstevníci, přátelé,
- spontaneita, otevřenost pro nové věci, hravost,
- přítomnost humoru, zábavy radosti z činnosti,
- uvolnění, odreagování.

2.4.1 Specifika volného času dětí mladšího školního věku

Děti nemají dostatek odpočinku a rekreace, často pociťují přetíženost. Jejich reakcí je mnohdy nepozornost, vzdorovitost a odmítání poslušnosti. Existují případy, kdy jsou reakcí na přetíženost závažné poruchy chování například lhaní, podvádění, záškoláctví, útoky z domova, toulání a projevy agresivity. Někteří žáci mají neurotické reakce. Nejčastějšími neurotickými reakcemi jsou bolesti hlavy, nechutenství nebo přejídání, poruchy spánku, koktavost, noční děsy apod. Jedinou prevencí proti přetěžování je vydatný odpočinek a relaxace, pohybová aktivita v době mimo vyučování (Pávková, 2008, s. 84).

Hermochová a Vaňková (2014, s. 31 – 33) uvádějí pestrou paletu možností činností dětí ve volném čase.

- **Počítač, počítačové hry, Youtube a Skype** – děti získávají dovednosti ve virtuálním prostředí, ve kterém je třeba znát jeho úskalí. Děti se musí naučit orientovat v neznalosti osob, se kterými chatují, že všechny emoce nejsou sdělitelné přes obrazovku a že mě kamarád na druhé straně obrazovky nemůže obejmout nebo povzbudivě poplácat po rameni.
- **Parta kamarádů** – dříve nejrozšířenější variantou trávení volného času. Možnost volby škol mimo bydliště znesnadňuje velmi důležité trávení času po vyučování s vrstevníky. Spolužáci jsou z jiných částí města nebo dojíždí do vesnic a není tolik času sžít se s těmi dětmi z místa bydliště. Hermochová a Vaňková uvádí, že bez důležitých zkušeností z řešení mnoha mezilidských situací se může člověk při kontaktu lidmi cítit nepříjemně. Ukazuje se, že prožít příjemné chvíle se skupinou vrstevníků vyžaduje jisté dovednosti a jejich rozvoj v přirozeném prostředí je omezen. V rodinách je čím dál méně sourozenců.
- **Sportovní kluby** – na jedné straně působí na děti rozvíjejícím způsobem v péči o tělo a jeho kultivaci, ale často je prostorem k nezdravé soutěživosti.

Volný čas by neměl být pouze ve znamení aktivit, ale měl by také vytvářet podmínky k uspokojování specifických a důležitých potřeb. Potřeba seberealizace, sebeakceptace, láska, přijetí a nalezení přátelství, jsou nesmírně důležité pro celou společnost.

3 PEDAGOGICKÉ OVLIVŇOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Pedagogika volného času je obsáhlá disciplína. V jejím rámci existuje několik přístupů k volnému času dětí. V této kapitole popisujeme výchovu mimo vyučování, blíže určíme výchovně vzdělávací funkce a cíle, a definujeme základní informace o školní družině, dokumentace a právní předpisy ve školní družině. Kapitola popisuje podrobné požadavky na profesi vychovatele.

3.1 Výchova mimo vyučování

Kantorová a kol. (2010, s. 170 – 171) popisuje obsah výchovy ve volném čase jako **odpočinkové činnosti a zájmové činnosti a rekreační činnosti**. Velmi důležitou roli ve volném čase zaujímají **hry a herní činnosti**.

Pávková a kolektiv charakterizují odstranění únavy a regenerace sil jako cíle **odpočinkových a rekreačních činností**. Odpočinkové činnosti jako velmi klidné, fyzicky i psychicky nenáročné. Rekreační činnosti se vyznačují vydatnou pohybovou aktivitou. Mezi odpočinkové činnosti lze řadit četbu, prohlížení obrázků, klid na lůžku, poslech hudby, sledování filmů, vyprávění a rozhovory, klidné hry, pomalé vycházky. Rekreační činnosti jsou například pohybové hry, soutěže, sezónní hry, rekreačně provozované sportovní hry, cvičení a tanec (2001, s. 87 – 91).

3.1.1 Výchovně vzdělávací funkce a cíle

Hlásna a kol. (2006, s. 268 – 270) uvádí, že výstupem vzdělávacího procesu žáka jsou bezprostřední výsledky žáků například vědomostní a zručnostní úroveň žáka, dlouhodobý efekt edukačního působení. Mezi výchovně vzdělávací cíle řadíme:

- **cíl výchovného působení** – jeden z prvků vytyčující směr výchovného působení, bývá rozdělen do soustavy dílčích cílů,
- **cíl výchovy** – jedná se o ucelenou představu předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které se získávají výchovou,

- **vzdělávací cíle** – vyjadřují záměry vzdělávání a účely, ke kterým má vzdělávání směřovat, jsou formulovány v dokumentech centrálních institucí školské politiky, také jsou odrazem společnosti a poslání vzdělání na určitém stupni vzdělávacího systému, vzdělávací cíle představují určitý ideální stav, který se s žáky snaží učitelé dosáhnout,
- **vyučovací cíle** – jedna z klíčových didaktických kategorií, vymezuje: 1. účel (to, co učitel plánuje dosáhnout), 2. výstup (výkon žáka).

3.2 Základní informace o školní družině

Školní družina je přednostně určena žákům prvního stupně základní školy. Základní škola poskytuje zájmové vzdělávání formou pravidelné, také příležitostně výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti. Ve školní družině se realizuje otevřená nabídka spontánních činností. Umožňují odpočinkové činnosti a současně připravují děti na vyučování (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 8 a 9).

Pávková a Hájek (2003, s. 11) popisují školní družinu jako školské zařízení **výchovy mimo vyučování**, které je určeno pro volný čas dětí, zaměstnává nejvíce vychovatelů a jeho odděleními projde mnoho dětí. Výchova je společenský proces, výchovu v družině chápeme jako součást společenské reprodukce, nikoli jako hlídání dětí. Školní družina tvoří ve dnech školního vyučování pro děti přechod mezi výukou a pobytem doma. Družina není pokračování školního vyučování pedagogická práce má svá specifika. ŠD plní funkci sociální, zabezpečuje odpočinek rekreaci i zájmové činnosti.

Školní družina je školské zařízení, které realizuje zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika škol. Školní družina realizuje činnosti výchovné, vzdělávací, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Přednostně je určena pro žáky od první do páté třídy k pravidelné denní docházce. Do školní družiny nemohou být přijati žáci, kteří jsou přijati k činnosti klubu. Družina dává dětem pocit bezpečí v doprovodu pestré škály činností. Pro rodiče je finančně dostupná. Počet školních družin je v posledních pěti letech stabilní. Například ve školním roce 2012/1013 jejich existenci potvrdilo 3 974 v České republice, ve školním roce 2014/2015 poskytlo zájmové vzdělávání 4 004 školních družin. V souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2014/2015 stoupl počet účastníků

v družině o 18 tisíc ve srovnání se školním rokem 2013/2014. Školní rok 2014/2015 potvrdil účast 301 990 žáků ve školní družině v České republice. Podíl žáků 1. stupně každoročně stoupá s podílem žáků ve školní družně, v posledních pěti letech překračuje hranici 50 % (<http://www.msmt.cz/>).

Školní klub realizuje zájmové vzdělávání jako školní družina ve stejných formách. Školní klub je určen především pro žáky druhého stupně základní školy, a proto má volnější organizaci v porovnání s družinou (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 6 a 7).

Preventivní výchovné programy uplatňované v družinách se zaměřují na základní oblast:

- **Výchova ke zdravému životnímu stylu**, výchova k odpovědnosti za sebe, za své zdraví, výchova ke správným stravovacím návykům aj.
- **Posilování komunikačních dovedností** tvořících základ sociálních dovedností.
- **Zvyšování sociálních kompetencí**, které rozvíjejí sociální orientaci jako například přestování dovedností a postojů v sociálních vztazích.
- **Výchova k odstraňování nedostatků v psychické regulaci chování** například ovládnutí negativních citových reakcí a vypořádání se se stresem.
- **Schopnost najít své místo ve skupině a ve společnosti** například poznání sebe samého pomůže zhodnotit šance uplatnění ve skupině.
- **Formování životních postojů** například vytváření společensky žádoucích hodnotových orientací (Pávková a Hájek, 2003, s. 13 – 14).

Školní družina nabízí zájmové a odpočinkové aktivity a také přípravu na vyučování. Tyto činnosti probíhají zábavnou a nenásilnou formou, sledují osnovy a dotýkají se metodických materiálů pro výuku českého jazyka, matematiky a prvouky. Aktivity jsou uspořádány tak, aby pomohly opakovat a upevňovat vědomosti, rozvíjet je a v návaznosti získávat nové. Za pomoci vychovatele si dítě seznamuje s kolektivem vrstevníků, rozšiřuje slovní zásobu, naučí se vnímat rytmus a krásu mateřského jazyka. Výběr činností v družině doprovází jasná a jednoduchá motivace, pomůcky a správné hospodaření s časem. (Holeyšovská, 2003, s. 7).

3.2.1 Obsah činností ve školní družině

V družině probíhají jednotlivé výchovné činnosti, důležitost klademe na jejich prostředky a využití. Jde o činnost rekreační, zájmovou, sebezvzdělávací, společenskou a činnost odpočinkovou (Interní materiál ZŠ Řezníčkova, Olomouc, 2016, s. 5).

- **Činnost rekreační** dává dostatek prostoru k odpočinku, aktivní hravé činnosti. Náplní rekreační činnosti jsou volné hry, které slouží k pozorování dítěte a usměrňování jeho zájmů. Pozornost je věnována turistickým a rekreačním činnostem s vlastivědným zaměřením, při nichž jde především o pobyt na čerstvém vzduchu a otužování, poznávání života v přírodě a přírodních jevů, které obohacují poznání dětí.
- **Činnost zájmová** má za úkol probuzení zájmu dětí v oblasti pracovní, estetické, přírodovědné, tělovýchovné, společenské výchovy. Tato činnost je řízena vychovatelkou, ale není vyučovací procesem, vychází ze zájmu dětí. Uplatňuje se v ní tvořivost dětí, rozvíjí jejich volní vlastnosti, vede k sebeobsluze a účasti na řízení kolektivu. Vedení k volbě povolání, účast na soutěžích.
- **Činnost sebezvzdělávací** prohlubuje a rozšiřuje znalosti získané při vyučování. V družině využíváme formy didaktických her, procvičování paměti a postřehu žáka. Učíme děti ověřovat poznatky v praxi například při vycházkách a zájmových činnostech. Děti se písemně připravují po domluvě s rodiči.
- **Činnost společenská** seznamuje děti se zásadami osobní hygieny. Družina dbá na bezpečnost při hrách, při společenském chování ve škole i na veřejnosti. ŠD přibližuje formou hry zásady první pomoci, protipožární prevence, dopravními značkami a základními pravidly silničního provozu. První seznámení s nebezpečím drog. Důležitou součástí je vedení dětí k aktivnímu podílu na udržování pořádku ve třídě a v okolí školy, vzájemnou pomoc spolužákům i ostatním (Interní materiál ZŠ Řezníčkova, Olomouc, 2016, s. 5).

Činnost odpočinková má za úkol odstranit únavu dětí. Zařazuje se nejčastěji po obědě nebo ráno pro děti, které brzy vstávají. Tuto funkci plní klidové hry, či jiné zájmové činnosti, poslechové činnosti apod. Důležité je zařazení odpočinkových činností do denního režimu ŠD, jejich organizace a náplň plní psychohygienické poslání. Radka Rubešová popisuje v časopise Informatorium (2017/1, s. 28) oblíbenost **hlíny u dětí jako výtvarného materiálu**. Z hlíny vznikají velmi zdařilá díla, které dělají radost zejména dětem i rodičům. Práce s hlínou prohlubuje u dětí všechny smysly, především hmat, který

u dětí rozvíjí psychomotoriku. Práce s hlínou uvolňuje nejen prsty, dlaň a zápěstí, ale také celou paži až po rameno. Hlína také zprostředkovává hmatové zážitky, jako je chlad, teplo, měkkost, tvrdost, mazlavost atd. Děti v družině při kontaktu s hlínou většinou nemají žádné zábrany. Učí se tvořit prostorové objekty, dávají tvar své představě. Hlína je nejen výtvarný prostředek, ale i terapeutický nástroj.

3.2.2 Projektování aktivit ve školní družině

Prostředí školy ovlivňuje **sociální klima v družině**, které popisuje Čapek (2010, s. 92 – 93). Vychovatel by měl vytvářet, takové prostředí, které žáci vnímají jako příjemné. V příjemném prostředí působí množství jevů pozitivněji. Také udržovaný pořádek působí harmonizačně. Součástí péče o klima je pravidelné udržování prostoru nejen po stránce pracovní, ale i estetické, význam má i udržování prostoru z hlediska funkčnosti jejího vybavení. Prostředí by mělo být podnětné a pedagogizující, například obrázky, které nenásilně učí. Na zdech a oknech jsou zavěšeny výrobky, obrázky, informační nástěnky atd., které reflektují roční období. Klima družinových prostor má dvě roviny: vzdělávací a hodnotové. **Vzdělávací interaktivnost** je vyjádřena pedagogizací, ale také umístěním různých instrumentů například zeď nářků, schránka důvěry, vyvěšením společně vytvořených pravidel, hodnocením výsledků ze soutěží apod. Na vzdělávací interaktivnost navazuje **hodnotová interaktivnost**. Ta vede žáky k pečlivosti, starostlivosti o prostředí, ve kterém pracují. Učí děti šetrnému zacházení k vybavení družiny, neničení nábytku apod. Interaktivnost učí žáky uvědomovat si a prohlubovat vhodné postoje žáků.

Ve školní družině děti **motivujeme** u každé aktivity. Největší motivací pro děti je úspěch. Měli bychom mít vždy po ruce aktivity, za které děti zaslouženě pochválíme. Je velmi dobré a vhodné vědět, ke kterému osobě mají děti pozitivní vztah například rodiče, vrstevníci nebo jiné uznávané osoby. Když před touto osobou dítě pochválíme, ovlivní to pozitivně jeho další práci. Vychovatelé, kteří pracují s většími skupinkami dětí, si osvojili činnost s dětmi pečlivě **promýšlet a plánovat**. Nejedná se jen o běžná celoroční, měsíční nebo jinak členěná plánování. Jsou to konkrétní rozpracované programy ve vztahu k místním podmínkám, demografickému složení, individuálním zvláštnostem všech dětí a jejich přirozenému talentu. Důležité jsou rámce, ve kterých se mění jednotlivé úkoly podle momentální situace a nálad dětí. Když vychovatel vidí na dětech únavu z dopolední výuky, nechá je proběhnout na čerstvém vzduchu. V dané situaci jim čerstvý vzduch

prospěje více než připravená beseda. Pevný rámec s mnoha možnostmi pro rychlé aplikační změny. To by měl být základ plodné práce s dětmi mladšího školního věku v družině. Ve školní družině si vychovatelky mnohé **pomůcky** zhotovují sami. Děti jim rádi pomáhají, poznávají přitom hodně nových věcí, souvislostí, vztahů a upevňují si správné návyky (Holeyšovská, 2003, s. 7 – 8).

Vondrová (2001, s. 12) popisuje **motivaci a hru** jak prostředek k zaujetí dětí tématem a přiblížení ho dětem z různých často neobvyklých stran. Aktivní činnost dětí přináší vlastní zážitky, které děti sami zpracovávají do svých děl. Motivační obrázky vystavujeme nejčastěji na prádelní šňůře zavěšené přes celý prostor družiny.

Těthalová popisuje v Informatoriu (2017/2, s. 10 – 11) důležitost **začlenění pohádek** do družiny. Pohádky pomáhají dětem zorientovat se ve světě například oddělovat dobro i zlo. Dospělý čte dítěti, dětem se texty vrývají do paměti a mají vliv na další vzájemné vztahy i na rozvoj poznávacích schopností dítěte. Když děti v družině poslouchají pohádky, trénují přitom poslechové dovednosti soustředění, porozumění mluvenému slovu a představitost. Pohádky poukazují na problémy, kterým mohou děti čelit a nabízejí jejich možná řešení. Nejen že zdůrazňují dobro i zlo, ale učí děti spravedlnosti, čestnosti, životním hodnotám a také rozvíjejí dětem svět fantazie, které ke svému životu a vývoji potřebují. V družině by se děti měly seznamovat s říkadly, bajkami, kratšími pohádkami, s delšími a složitějšími texty. Prospěšná je četba na pokračování, která učí děti trpělivosti a zapamatování úseků děje. Snažíme se z pohádek vytvořit veškeré aktivity, vhodné k rozvoji dětského vnímání a získání vědomostí. Jakýkoliv příběh je založen na principu klíčových výrazů, díky kterým děti porozumí textu. Práce s touto slovní zásobou přispívá k zapamatování a procvičování správné výslovnosti. V pohádkách se vyskytují dialogy, které se opakují, a také je můžeme použít k reprodukci textu a jeho drammatizaci. Dialogy napomáhají k interakci mezi dětmi, dále slouží k osvojení některých z principů komunikace. Na pozadí pohádek děti pracují s pohybovými hrami, zpěvem písniček, kreslením a prostorovým vytvářením. Svět pohádek umožňuje dětem ponořit se do příběhu a zkoumat jej a poučit se nenásilnou formou.

Do aktivit, které napomáhají zlepšit klima družiny, patří i interakční cvičení.

Gillernová, Krejčová a kol. (2012, s. 189 – 191) kladou důraz na interakční cvičení, probíhá v těchto krocích:

Uvolnění – pomáhá uvolnit atmosféru, příznivé klima, pomáhá získat pozornost žáků např. písničky, povídání, rozvíčky, honičky apod.

Interakční cvičení – těžiště programu s jasně stanoveným cílem, připravenými pomůckami.

Rozbor – prostor pro povídání o hře, o jejich pocitech ze hry, jde o krátkou zpětnou vazbu.

Ukončení – jasný signál, že je aktivita u konce např. několik slov nebo relaxační cvičení.

Po aktivitách v družině bychom měli vést s dětmi zpětnou vazbu nebo reflexi.

Valenta definuje reflexi jako obvyklé myšlenkové zpracování toho, co proběhlo. Slovo „ohlédnutí“ obsahuje řadu procesů, které se při reflexi dějí: analyzování, srovnávání, definování vztahů, mezi jevy, syntetizování, předvídaní, aplikování, vyjadřování, vzájemné podávání informací, zosobňování témat atd. Hlavní cílem reflexe je zvýšit aktivitu praktického, zkušenostního učení. **Hlavní kroky reflexe:**

1. Reflexe:

- popis, vyjádření, zpracování toho, co se odehrálo,
- analýza, zhodnocení toho, co se odehrálo,
- jistá syntéza v podobě zobecnění zkušeností s tím, co se odehrálo,
- vyjádření určitého závěru z předchozích kroků.

2. Preflexe:

- vyjádření doporučení či návrhu změn chování,
- doporučení k transferu získané dovednosti do jiných situací (Valenta, 2009, s. 180 – 185).

Reflexe probíhá „**před akcí – při akci – po akci.**“

- **Reflexe před akcí** uvádíme spíše pro úplnost. Má přinést požadovaný výsledek, prostřednictvím úloh, co která přinese.
- **Reflexe při akci**, také nazývaná v průběhu. Tato reflexe, je založená na vnímání toho, co dělají ostatní, jak se vyvíjí řešení problému. Vznik takového reflexe závisí především na žákovi.
- **Reflexe po akci** se zabývá tím, co se během akce událo. Pokouší se z vytěžit maximum pro učení žáků. Řízená nezraňující reflexe prováděná s druhými lidmi, má potenciál větší bohatosti výsledků.

V reflexích je důležitý zpětnovazební princip. Jde o nehodnotící vyjádření popisující, co na jedince zapůsobilo v chování druhého člověka, jak to zapůsobilo, jaké máme z toho pocity, co bychom si přáli, aby se dělo příště a co si myslíme, že je v podobné situaci účinné nebo neúčinné. Pokud se děti ještě neznají, jsou nejvhodnější právě hry seznamovací.

3.3 Dokumentace a právní předpisy družiny

Pedagogická dokumentace ve školní družině zahrnuje formulář Přehled výchovně-vzdělávací práce o skutečné denní výchovně – vzdělávací činnosti, třídní knihu se zápisovými a odchodovými lístky, docházkový sešit, měsíční plán práce, celoroční plán školní družiny pro školní rok, nabídku kroužků školní družiny ve školním roce, školní řád, školní vzdělávací program pro zájmové vzdělávání školní družiny.

Pro přesné zavedení formuláře „Přehled výchovně-vzdělávací práce o skutečné denní výchově“, u jednotlivých činností se uvádí datum a časový rozsah. Zápisy o činnostech jsou podepsány vychovatelkou. Dalším pedagogickým dokumentem v ŠD jsou **zápisové lístky**, které jsou aktuálně zrušeny jako povinná dokumentace ŠD, jejich použití nevyplývá ze zákona. Jejich použití se nadále doporučuje ve vhodné a upravené podobě. Zápisové lístky podávají základní informace o zdravotním stavu žáka, o době a způsobu odchodu z ŠD a další důležité údaje. Pro zaznamenávání docházky slouží **docházkový sešit** žáků přihlášených k občasné docházce, a zejména u ranních a koncových družin.

Hlavní program a významné úkoly a akce školní družiny se zaznamenávají do **celoročního a do měsíčních plánů školy**. Při zpracování plánů se přihlíží k přáním a požadavkům žáků. Do aktivit a úkolů školní družiny se zahrnují aktivity k prevenci sociálně patologických jevů. MŠMT doporučuje zpracovávat **týdenní plány činnosti jednotlivých oddělení ŠD** a zveřejňovat je na místě dostupném pro rodiče, ideálně zveřejnit na nástěnkách nebo na webu školní družiny. Tyto plány mají zejména motivační charakter pro žáky a informační charakter pro rodiče (www.msmt.cz).

Hájek Pávková a kolektiv (2003, s. 47) popisuje vedení dokumentace školní družiny. Z dokumentace by mělo vyplývat, že byli rodiče seznámeni s **Řádem školní družiny** a rozumí jeho ustanovením. Pedagogická dokumentace podléhá skartačnímu řádu, jeho podrobnosti pro školy stanoví **Instrukce ministerstva školství č. j. 18 200/86 – 49**. Dokumentace školních družin by měla být uložena ve školách nejméně 3 roky a dokumentace školní činnosti například zájmových kroužků ŠD na 5 let. **Vnitřní řád školní družiny** vydává ředitel po dohodě se zřizovatelem. Vnitřní řád školní družiny definuje podmínky pro provoz školní družiny, reaguje na provoz školy, na zájmovou činnost školy, na dopravní dostupnost družiny. Na jeho přípravě se podílejí

i vychovatelky. S řádem jsou seznámeny vychovatelky a zákonní zástupci žáků. Vnitřní řád školní družiny se nevztahuje na chování žáků, pokud je družina součástí školy. Však obsah řádu není legislativně stanoven. Obvykle **řád obsahuje** provozní dobu ŠD, užívání místnosti, přihlašování dětí do školní družiny, ustanovení o platbách zákonných zástupců za pobyt dítěte ve ŠD, podmínky docházky do ŠD, přechod žáků ze školy do ŠD a stanovená odpovědnost za žáky v této době, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků v ŠD, režim ŠD, zajištění pitného režimu, spolupráce s rodiči, užívání dalších prostor školy, postup vychovatelek ŠD při nevyzvednutí žáka do stanovené doby, dočasné umístění žáků do ŠD, provoz ŠD o prázdninách a pravidla styku se zákonnými zástupci. Školní družina je provozována celoročně, o prázdninách lze její provoz přerušit po dohodě se zřizovatelem. Řád musí splňovat formální náležitosti, vydává jej ředitel školy nebo školní družina. Platnost je potvrzena vždy vlastnoručním podpisem, který doplňuje datum schválení či datum platnosti řádu.

Školní družiny jsou zřizovány podle **§2, odstavec 7 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví číslo 108/2001 Sb.**, která stanoví požadavky na prostory a provoz škol a předškolních zařízení (www.msmt.cz).

Školní družina a její činnosti podléhají **školskému zákonu 561/2004 Sb., § 111 o zájmovém vzdělávání**, který vymezuje zájmové vzdělávání a uskutečňuje se ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání například družina, střediscích volného času a školních klubech (www.msmt.cz).

Činnost družin se také vztahuje k **vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.** Vyhláška upravuje ty oblasti, pro které dal školský zákon zmocnění. Na pedagogy volného času, kteří pracují v institucích spadajících do působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, tedy ve školách a školských zařízeních, se vztahuje **Zákon č. 563/2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a také o změně některých zákonů.

3.4 Požadavky na profesní dovednosti vychovatele

Gillernová, Krejčová a kol. (2012, s. 51 – 53) definují požadavky na profesní dovednost vychovatele jako obecnou vlastnost či souhrn vlastností a charakteristik, klíčových pro efektivitu práce pedagoga. Můžeme se setkávat se snahou vytvořit „ideálního“ vychovatele. Gillernová Krejčová a kolektiv uvádějí nadprůměrné schopnosti u vychovatele jako emoční inteligence. Vychovatel má přiměřený stupeň flexibility a dominance, přiměřený stupeň sebepoznání a sebepojetí, široké povědomí o aktuálním dění. Prostředí ve družině může pro pedagoga představovat určitou dávku stresu, proto učitel oplývá odolností vůči těmto jevům. Dovednosti a znalosti mají komplexnější charakter. Jde o dovednosti spojené s plánováním a přípravou, dovednosti spojené s realizací vyučovací jednotky pro efektivní komunikaci, řízení vyučovací jednotky, dovednosti usnadňující a rozvíjející příznivé klima třídy, dovednosti potřebné k vytváření a udržení pravidel ke kázní žáků, k řešení výchovných situací. Také jsou důležité dovednosti spojené s diagnostikou žáka a zejména dovednost reflexe vlastní práce.

Dovednosti v kontextu obsahu i cílů profesní přípravy vychovatelů:

- sociální, psychosociální a komunikativní,
- diagnostická a intervenční,
- infromatická a informační,
- manažerská,
- osobnostně kultivující.

3.4.1 Profesionalizace vychovatelství v evropské perspektivě

Krykorková a Váňová (2010, s. 36 – 124) charakterizují profesionalizaci vychovatelství v evropské perspektivě, kde popisují nové požadavky na pojetí a kvalitu vzdělávání, které se mění a mění i pohled na pedagogickou profesi. Klíčovou odpovědí na nové výzvy je snaha o profesionalizaci vychovatelství. Mezi ty nejdůležitější znaky karierního řádu považujeme:

- soubor profesních, expertních znalostí a dovedností
- dlouhá doba speciálního výcviku
- etický kodex
- smysl pro službu veřejnosti

- kontrola nad licenčními standardy na výkon profese
- odpovědnost za výkon činnosti
- vysoká úroveň důvěry, autority.

Za klíčové znaky Krykorková a Váňová (2010, s. 36 – 124) považují expertní, specializované profesní vzdělání, profesní znalosti, spolupráci s učiteli při tvorbě nových poznatků, spolupráce vychovatelů v rozvoji profesního poznání, klademe důraz na etiku profese. Vychovatel má široké pole působnosti, důraz na profesní autonomii, profesní odpovědnost, spolu – odpovědnost, profesní znalosti, reflexi a sebereflexi.

3.4.2 Autorita vychovatele

Vališová, Kasíková a Bureš (2011, s. 445 – 455) popisují autoritu vychovatele. Autorita souvisí zejména s vymezenými zdroji, s profesními dovednostmi, se vzdělávacími koncepcemi, s interakčními schémata v edukačním prostředí, se situačním chováním zúčastněných a s celkovým sociálním klimatem. Při respektování pravidel v interakci vychovatele a žáka vyžadujeme odpovědnost člověka před sebou samým i před ostatními za vlastní rozhodování i konkrétní jednání. Systém vychovávání by měl stavět na respektování stanovených norem a pravidel, na vzájemném respektu, slušnosti a úctě, na přiměřenosti sebevědomí a sebekázně. U mládeži se nejčastěji projevuje snížení sebeovládání a neodpovědnost ve vztahu k:

- **k povinnostem** (uloženou nornou),
- **k druhým lidem** (agresivita, necitlivost),
- **k hodnotám** (duchovní, kulturní i materiální),
- **k sobě samému** (životní aspirace, styl života).

3.3.4 Mýty o povahových rysech vychovatele

Můžeme říci, že dobrý vychovatel je lepší, chápavější, vzdělanější a dokonalejší než normální lidé. Lidé, kteří přijmou tyto mýty za své, jsou nuceni popřít svou lidskost a neustále musejí prokazovat svou dokonalou ctnost. Je zřejmé, že zde dochází k omylu.

Kladené požadavky, vychovatel nemůže splnit pouze za podvádění sama sebe a hraní vypracovaných rolí. Přesto i v dnešní době množství pedagogů věří v ideál „dobrého pedagoga“, které zahrnuje některé nebo všechny mýty. Gordon a Váňová (2015, s. 34 – 36) popisují mýty o povahových rysech správného vychovatele:

- **Mýtus č. 1** – Dobrý vychovatel je klidný, vyrovnaný, nikdy neztrácí kontrolu.
- **Mýtus č. 2** – Dobrý vychovatel je nezaujatý, nemá žádné předsudky. Není ani rasista ani sexista.
- **Mýtus č. 3** – Dobrý vychovatel dokáže před žáky skrývat své skutečné pocity.
- **Mýtus č. 4** – Dobrý vychovatel přijímá všechny své žáky ve stejné míře, absence oblíbenců.
- **Mýtus č. 5** – Dobrý vychovatel žákům zprostředkovává stimulující prostředí, které dává volnost, zároveň je tiché a vždy uspořádané.
- **Mýtus č. 6** – Dobrý vychovatel nikdy neprojevuje náklonnost, nedává najevo, že se cítí dobře či špatně.
- **Mýtus č. 7** – Dobrý vychovatel zná odpověď. Je moudřejší než jeho žáci.

Měli bychom tuto představu nahradit jinými ideály, kde učitel bude lidštější, opravdovější.

4 VYBRANÉ VÝCHOVNÉ PROBLÉMY VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Tato kapitola popisuje vybrané výchovné problémy ve školní družině, se kterými se vychovatelky denně setkávají. Základem interakce vychovatele a žáka je komunikace mezi sebou. Efektivní komunikační postupy, diskuze ve školní družině a individuální a skupinová práce, odměny a tresty ve školní družině jsou neméně důležitými tématy, a proto jsou umístěny v této diplomové práci. Dnešní doba je zahlcena technickými vymoženostmi, které děti lákají. Bohužel jim poskytují jen omezenou složku rozvoje dovedností. Významným tématem je i šikana, se kterou se setkávají i vychovatelky ve školních družinách.

4.1 Komunikace v družině

Do pedagogické komunikace řadí Mešková sociální komunikaci zaměřenou na dosažení cílů, má předem stanovený obsah, důraz na sociální role účastníků, stanovená pravidla. Vychovatel používá komunikaci verbální i neverbální. Verbální komunikace má důležitost zejména při sdělování faktů, neverbální zprostředkovává emoce a vztahy. Vychovatelé se potýkají s problémem, že ve vypjatých situacích ztrácí kontrolu nad verbálním projevem. Negativní projevy emocí zcela narušují atmosféru v družině. Vytváření hranic pro žáka je nezbytnou součástí, proto používáme pravidla. Pravidla jsou zachycena a popsána v řádu školní družiny a jiných dokumentech. Také v družině fungují nepsaná dohodnutá pravidla, které se tvoří během prvních hodin družiny. Při sdělení nepříjemných věcí žákovi upřednostňujeme techniku efektivní komunikace. Existence bariér v komunikaci zabraňují porozumění v komunikaci. Rozlišujeme interní a externí bariéry (Mešková, 2012, s. 12 – 63).

4.1.1 Efektivní komunikační postupy

Efektivní komunikační postupy, jak uvádí Mešková účinněji ovlivňují chování druhých. Do technik efektivní komunikace řadíme:

- **Popis, konstatování** (zaměřují se na to, co se stalo, ne kdo to udělal, př. „Vidím, že...“).
- **Informace, oznámení** (informace k současnému stavu, ve větě má oznamovací ráz, vhodnější pozitivní věci, př. „Je třeba...“).
- **Vyjádření vlastních potřeb, očekávání** (př. „Očekávám, že...“).
- **Možnost volby** (podpora kritického myšlení žáka).
- **Technika dvou slov** (př. Lenko, přezůvky. Oslovení, stručnost, někdy stačí prostředky neverbální komunikace – pohled, gesto).
- **Prostor pro spoluúčast, aktivitu druhého** (klade důraz na aktivitu žáka, motivaci žáka a na mentální proces žáka, př. „Co s tím uděláme?“).

Účinnost zvyšujeme také kombinací dvou i více technik. Například:

- **Popis + informace** (př. „Vidím nepořádek. Všichni se budeme cítit lépe, když nepořádek nebude.“).
- **Popis + spoluúčast** (př. „Slyším, že Petr mluví hodně nahlas. Petře, co s tím uděláme?“).
- **Informace + očekávání** (př. „Je třeba, abyste tento tematický celek zvládly co nejlépe. Věřím, že si ho před písemkou ještě jednou zopakujete i doma.“).
- **Informace + výběr** (př. „Pomůže, když budeš sedět v první lavici. Chceš si sednout k Jirkovi, anebo k Pavlínce?“) (Mešková, 2012, s. 32 – 34).

4.1.2 Diskuze v družině

Diskuze je metoda, která je současně nositelem poselství. Petty, (2013, s. 165 – 173) popisuje diskuzi vychovatele a žáka ve družině. Vychovatel žákům sděluje, že si cení jejich zkušeností a zajímá se o jejich názory. Dobře vedená diskuze je pro žáky zajímavá, poutavá a aktivní. Vytváří žákům bezpečné prostředí, kde se nebojí říci svůj názor. Síla diskuze spočívá v rozvoji kognitivních schopností vyššího řádu, jako například hodnocení a syntézy. Diskuze jsou prospěšné pro citovou výchovu, zejména při vyvolávání empatie, při zkoumání sociálních a morálních rolí. V neposlední řadě jsou pro žáky a vychovatele cennou příležitostí, aby se vzájemně poznali, což je opravdu důležité pro sounáležitost

a rozvoj vztahů. Pro dobrou diskuzi je nutné sestavení struktury, například formou otázek. Pokud mají otázky vyvolat delší odpovědi, měly by být zjišťovací, osobní a kontroverzní

a současně stručně formulované. Žáci ochotněji spoluprací a reagují při větší frekvenci pochval, kladném přijetí jejich názorů, neverbálně je povzbuzovat. Netoleruje se slovní osočování, skákání do řeči ani příliš dominující osoby. Každý žák má prostor, aby se dostal ke slovu. Vyzýváme žáky k samostatnému rozhodování a rozebereme hlavní body. Na závěr vždy obsah diskuze shrňme.

Za diskuzi považujeme volně plynoucí konverzaci, při níž mají žáci vyjádřit své myšlenky a názory a vyslechnout všechny ve skupině.

Diskuze je přínosnou:

- Jestliže se vyučující potřebuje seznámit s názory a zkušenostmi žáků.
- Jestliže se téma týká spíše hodnot, postojů a pocitů než výlučně faktických znalostí.
- Jestliže je třeba, aby se žáci naučili utvářet si vlastní názory a posuzovat názory ostatních (Petty, 2013, s. 165 – 173).

4.1.3 Individuální práce vs. skupinová práce

Žáci **pracují ve skupině** aktivně. To umožňuje žákům, používat metody, principy, pravidla a slovní zásobu. Více se zapojí i žáci, kteří jsou před třídou nesmělý, nechají se snadněji přimět k aktivitě ve skupině. Při práci ve skupině se rozvíjí sebekontrola a vzájemná pomoc. Žáci dělají společně to, co nemohly dosáhnout samostatně, při čemž každý člen skupiny je součástí porozumění. Skupinová práce je zábavnou činností, které má obrovský učební potenciál. Žáci si osvojí učební látku a zároveň jim poskytuje osobní smysl. Také vede žáky k odpovědnosti za učení. Žáci mají možnost procvičovat si duševní schopnosti vyššího řádu, jako je tvořivost, hodnocení, syntézy a komunikace s ostatními. Práce ve skupině dává žákům příležitost vzájemně se poznat, která buduje skupinovou loajalitu a tím žáky motivuje. Při práci ve skupině jsou názory oceňovány a potvrzovány (Petty, 2009, s. 240 – 241).

Hubatka popisuje důležitost **individualismu**. Do popředí se více dostává jednatel, jeho potřeby a práva, jeho nároky na sebeurčení i sebeprosazení vycházejí z jeho jedinečnosti. Zvyšuje se potřeba individualizace žáků ve výuce, respektování odlišnosti dětí a jejich potřeb. Hubatka, klade důraz na výchovu silné a vyžralé individuality, která bude rozvíjet svoji originalitu i svůj talent. Dítě bude činit tak, aby vyléžil maximum ze své originality a potenciálu a zároveň bude přínosem, oporou

druhých, aniž by využíval neetické formy jednání. Na tomto těžkém a náročném úkolu se podílí rodina a její výchova, škola a školský systém a postupně stále více aktivně a cílevědomě sám jedinec. Dítě plně uplatňuje svoji individualitu a svoji originalitu, zároveň musí i ono samo respektovat a tolerovat originalitu a tím i odlišnosti druhých (Hubatka, 2014, s. 21 – 23).

Pravidla pro rozvoj individuality:

- Co sám nechceš, nečiň jinému.
- Dělej vše tak, aby to bylo dobré pro tebe i pro druhé.
- Vždy máš možnost volby, ale vždy za své rozhodnutí neseš odpovědnost (vlastní zdroj).

4.2 Nuda ve družině

Nudu ve družině definuje Krykorková a Váňová (2010, s. 219 – 227) jako emocionální stav, který se projevuje na úrovni emocionální i na úrovni kognitivní. Určité rozpaky, které při vymezení nudy máme, někteří autoři řeší popisováním nudy pomocí jejich komponentů. Rozlišujeme 5 druhů komponentů nudy:

- **afektivní komponent** (nedostatek podnětů, prožíváme prázdnotu, schází afektivní pohnutka),
- **kognitivní komponent** (denní snění, čas neutíká),
- **fyziologická komponent** (únava, ospalost),
- **expresivní komponent** (stáhnutí do sebe, zívání),
- **motivační komponent** (změna aktivity, hledání podnětů).

Nuda má svou „interakční dimenzi“. Přenáší se z vychovatele na žáky, z žáků na vychovatele, z žáka na žáka a také z vychovatele na vychovatele. Nudu v družině můžeme snížit. Důležitost přikládáme prevenci. K prevenci připojujeme i náměty žáků na zlepšení programu v družině.

4.3 Kázeň a řešení problémů v družině

Prvním krokem k řešení problémů v družině je nalezení jádra problému. Petty (2013, s. 88 – 100) tvrdí, že jen nevšímaví pedagogové nemívají žádné problémy. Pokud se žáci nudí, bývají pro ně úkoly příliš jednoduché. Současně žákům chybí kombinace odměn a trestů. Diagnostikovat kázeňské problémy bývá velmi těžké. Nejvhodnější metoda, která odkrývá problémy a následné řešení, je rozmluva pojatá jako partnerský dialog. Ideálně vedená mezi čtyřma očima. Nejdůležitější je naslouchání žákovi.

Ondráček (2003, s. 50) za pozitivní komunikaci označuje sociální kontakt, při kterém se zúčastněné osoby, mohou beze strachu a svobodně vyjadřovat své pocity a myšlenky. Jedinci si navzájem naslouchají a snaží se pochopit názory a postoje druhého, nesrovnávají se. Za některé problémy žáka ve škole může situace v domácím prostředí. Petty (2013, s. 88 – 100) popisuje, že by měl učitel dávat žákovi najevo, že předpokládá od žáka, že je ochoten a schopen řešit daný problém sám. Nesnažme se vyslovovat uspěchané rady. Projevujme své sympatie neverbálně. Pátráme po příčinách chování, které chceme změnit. Mezi klíčové otázky patří: „Co ti připadá nejtěžší...“ Oznamte žákovi problém a zeptejte se ho na jeho řešení problému. Pokud žák žádné řešení nenavrhuje, přijděme s návrhem sami. Zeptejme se ho, jestli ovšem nevymyslí něco lepšího. Společně vytvoříme řešení. Vyzvěme žáka, aby souhlasil s dohodnutým řešením, pokud to neučiní sám od sebe. Stanovme si cíl s žákem. Např. „Takže jsme se domluvili, že si o té hádce s Martinou během přestávky promluvíš?“. Pak provedeme hodnocení, aby bylo zřejmé, jestli bylo cíle dosaženo. Petty dává žákovi na vědomí, že se zajímá, zda se řešení uskutečnilo a jakým způsobem. Dáváme žákovi čas tehdy, když vynechme cíl a hodnocení a odložíme jej na příští rozhovor. Na partnerský dialog reagují žáci velmi pozitivně i žáci, u kterých bychom to nejméně čekali. Popsaná metoda nabízí tu výhodu, že když něco žákovi vytýkáme, pravděpodobněji odhalíme skutečný problém, a že řešení je pro žáky závažnější, protože si jej navrhli sami. Neočekávejte od této techniky zbytečně mnoho, zvláště u problému s dlouhodobými kořeny. Partnerský dialog napomáhá žákům k samostatnosti v řešení svých problémů. Jestliže, se při hodnocení problému ukáže, že žák nic nezměnil, snažme se v něm vyvolat pocit viny. Např. „Petře, myslela jsem, že patříš mezi ty, kteří plní svoje sliby.“ Když nám dá Petr další slib, snažme se mu věřit.

4.4 Odměny a tresty

Důležitým výchovně – vzdělávacím činitelem jsou odměny a tresty. Tyto výchovné prostředky řadíme do komunikace mezi vychovatelem a žákem. Jak pochvaly, tak tresty provádíme verbálně i neverbálně např. zamračení se, úsměv, pohlazením, pozdviženým prstem. Odměny a tresty řadíme mezi vnější popudy, mají aktivační schopnost. Ve většině případů odměna zesiluje očekávané chování dítěte a trest zmenšuje výskyt nežádoucího chování. Často nacházíme ve školách děti nerozhodné, rozpačité, váhavé, neumí vyjádřit svůj názor. Většinou dítě brzdí malá slovní zásoba nebo dosavadní absence v řešení situací, kde se dítě samo rozhoduje. Dítě by si mělo osvojit i dovednost řešit své problémy sám (Petty, 2013, s. 88 – 100).

Negativní působení se odráží:

- v odrazování slabších žáků,
- v nadměrném zatížení některých žáků.

Pozitivní stránky se projevují tehdy:

- Jestliže všichni žáci mají pocit, že mohou dosáhnout úspěchu a jsou pro něj motivováni.
- Jestliže jsou soutěžní aktivity dostatečně uspořádány tak, aby dovolovaly všem dětem dosáhnout úspěch alespoň příležitostně.
- Jestliže je důraz kladen na to, aby se žák pokusil pracovat úspěšně, než aby dosahoval lepších výkonů než ostatní (Nelešovská, 2005, 86 – 88).

Ginott (2015, s. 29 – 32) uvádí, že v psychoterapii nechválíme dítě se slovy: „Jsi hodný chlapec.“ „Jsi skvělý.“ Snažíme se vyhýbat těmto hodnotícím tvrzením, které u dětí vzbuzují úzkost, vyvolávají závislost a vzbuzují vzdor. Nerozvíjí sebedůvěru, sebeurčení, sebekontroly. Měli bychom děti osvobodit od tlaku hodnotící pochvaly. Ostatní by se neměli být zdrojem jejich sebestvrzení. Lidé si obvykle myslí, že pochvala posiluje u dětí sebevědomí a dodává jim pocit bezpečí. Ve skutečnosti, ale může pochvala vyvolávat nevhodné chování a napětí. Pokud děti pochválíme za vynaložené úsilí, může se jejich vytrvalost při zvládnání náročných úkolů zvýšit. Při chválení dodržujeme určitá pravidla týkající se načasování a dávkování možných reakcí. Nejdůležitější pravidlo je, aby

se pochvala vyjadřovala pouze k úsilí a dosaženým výsledkům. Neměla by se vztahovat k charakteru nebo k osobnosti dítěte. Chválíme dvě části: to, co dětem řekneme a to, co si v duchu řeknou samy. Jasně vyjadřujeme, že se nám líbí úsilí, pomoc, práce, ohleduplnost, tvořivost nebo dosažené výsledky. Měli bychom dbát na formulaci slova tak, aby si z nich dítě vyvodilo realistický obraz o své osobnosti. Přirovnáme jej ke kouzelnému plátnu, na které si děti vykresluje pozitivní obraz o sobě samém.

4.5 Šikana v družině

Procházka (2012, s. 158) definuje šikanu jako jev, který patří v současnosti k aktuálním a stále diskutovaným problémům české družiny. Je to sociálně patologický jev, se kterým se dnes a denně setkávají vychovatelé na všech základních školách“

Projevy šikany:

- Fyzická agrese a používání zbraní – např. oběť je věšena na lustr.
- Slovní agrese a zastrašovací zbraněmi – např. ty smrdíš.
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi.
- Násilné a manipulativní příkazy – oběť je donucena pít moč, jíst jídlo z podlahy a jiné, na které poukazuje Procházka (2012, s. 158 – 159).

Jak uvádí Procházka (2002, s. 128) mezi posilující socializační a výchovné mechanismy školního prostředí řadíme význam pozitivních vrstevnických vztahů, jednoznačně definovaný postoj k negativním jevům v družině (šikana, násilí aj.) – důležitost preventivní strategie školy. Velký důraz má pozitivní a komunikační klima družiny, efektivnost spolupracujících procesů s rodiči a multikulturní aspekt výchovně vzdělávacího programu družiny.

4.6 Diagnostika žáků v družině

„Děti vyžadují hranice, hranice je fascinující, hranice je děsí.“

Rogge, 2013, s. 25

Žák by měl chápat hodnocení vychovatele jako pomocnou podanou ruku. Jakékoliv pozitivní hodnocení posiluje žákovu motivaci a sebehodnocení a kladné vztahy ke svému okolí a to nejen v družině ale i ve škole. „*Hodnocení je kvalitativní posudek toho, jak dobrý nebo jak uspokojivý byl výkon žáka. Hodnocení má tendenci být subjektivní, vysoce osobní, je založeno částečně na měření výkonů, ale také na mnoha jiných okolnostech* (Kolář, Šikulová, 2005, s. 93).

Slovní hodnocení je založeno na kvalitativním posuzování žáka. Kvalitativní posuzování je konkrétní slovním vyjádřením k žákově dosažené úrovni a jeho postojům k učení, jeho úsilí a snaze ve vztahu k jeho schopnostem, k cíli a k jeho vývoji.

Slovní hodnocení mají tato pravidla:

- konkrétní popis výsledků žáka,
- hodnocení začínat pozitivy žáka a až následně uvádět nedostatky a navrhnout možnosti jejich dalšího rozvoje žáka,
- hodnotit s využitím popisného jazyka, tzn. popis situace, hodnocení činnosti práce, výrobku žáka, chování, hodnocení pocitů atd.,
- nepoužívat hodnotící jazyk směrem k žákovi a neposuzovat jeho osobnost,
- vynechat ironii v hodnocení žáků,
- využívat jednoznačné formulace např. zvládá bez obtíží, problémy máš s ...,
- vyjádřit možnosti k nápravě obtíží, problémů (Čábalová, 2011, 166 – 182).

Podle Koláře a Šikulové (2005, s. 95) bychom měli při pokusu o **diagnostiku** v družině, hodnotit komplexně, a to tak že hodnotíme osobnost žáka i s jeho vývojovými tendencemi, přihlížíme ke kompenzaci silných a slabých stránek celé osobnosti a řadě dalších faktorů. Takto koncipované hodnocení je téměř nerealizovatelné. Při diagnostice žáka bere vychovatel v úvahu některý z determinujících faktorů.

Jak uvádějí Kolář a Šikulová (2005, s. 98 – 100) může se v pedagogické procesy hodnocení objevit i hodnocení subjektivně chybné. Následkem chybného hodnocení učitele

jsou záporné reakce žáků a současně dochází k narušení vztahu mezi učitelem a žákem. Projevem subjektivity hodnocení může být vědomé, ale převážně nevědomé chybné postupy. Členíme je do tří skupin, a to na chyby metodologické, chyby související se specifickými vlastnostmi osobnosti učitele a chyby vyplývající z percepčně-postojové orientace učitele.

Podle Krejčová a Kargerová (2003, s. 20 – 51) by měl vychovatel projevovat lásku, zájem a respekt každému dítěti, komunikovat s dětmi verbálně i neverbálně, komunikovat s dětmi zdvořilým přátelským způsobem, během celého dne poskytovat dětem příležitost vyprávění o jeho rodině, kamarádech, zájmech a aktivitách. Vychovatel jedná s dětmi s respektem a úctou bez ohledů na rasu, náboženství, rodinné zázemí, kulturu a pohlaví. Poskytuje rovnost příležitostí a podporuje prosociální chování. Uznává jednotlivá etnika a podporuje jejich přínos. Vychovatel podporuje rozvoj odpovědnosti, samostatnosti a sebekontroly dětí. Vede děti k samostatnému rozhodování a řešení problémů. Svěřuje dětem odpovědnost za jeho věci, pomůcky a společné vybavení.

5 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ ŠKOLNÍ DRUŽINY

5.1 Základní identifikační údaje družiny ZŠ a MŠ Řezníčkova

Základní škola a Mateřská škola, Olomouc, Řezníčkova 1, příspěvková organizace provozuje školní družinu. Škola se nachází na ulici Řezníčkova 1/25, 779 00 v Olomouci. Místo ředitele je obsazeno Mgr. Miloslavem Palátem. Vedoucí vychovatelka Věra Handlířová se stará o bezproblémový chod 4 oddělení družiny a dohlíží na 3 vychovatelky.

5.2 Charakteristika školní družiny

Školní družina provozuje svou činnost na základní škole ZŠ a MŠ Řezníčkova, kde organizuje svou pravidelnou činnost v jednotlivých odděleních. Družina poskytuje dětem prvního stupně zájmové vzdělávání formou zájmových, vzdělávacích a spontánních činností, odpočinek a relaxace, výchovou, učením, individuální práci a motivačním projektem. Děti se učí v družině rozvíjet svou osobnost. Školní družina respektuje individuální schopnosti a dovednosti žáků. V prostorách školní družiny se spojují žáci různých věkových skupin. V odděleních družiny se předávají zkušenosti a rozvoj dovedností mezi dětmi, učí se respektu a toleranci k sobě navzájem. Družina nabízí dětem zájmové činnosti, zájmové kroužky, pořádá příležitostné akce, spontánní hry během dne. Základním prostředkem činnosti v družině je hra, která je založená na zážitku dětí. Děti jsou podporovány v empatii, pozitivním vztahu k přírodě, učí se chránit své zdraví, rozvíjí schopnost spolupráce a k otevřené komunikaci. Vychovatelka je v denním kontaktu s rodiči, třídní učitelkou žáků, kde řeší společné záležitosti dětí. Rodiče mohou kdykoliv hovořit s vychovatelkou nebo navštívit školní družinu.

Školní družina je provozována v přízemí hlavní budovy školy, kde se nachází první, druhé a třetí oddělení. Čtvrté oddělení je umístěno v prvním poschodí. V prostorách ŠD jsou umístěny šatny, kde mají děti vhodné oblečení na ven, ideálně v plátěné tašce společně s přezůvkami do ŠD. Školní družina má čtyři oddělení, dochází do ní žáci 1. až 4. třídy. Každé oddělení má své vlastní prostory. ŠD dětem poskytuje dostatek prostoru k odpočinku i aktivní hravé činnosti. Děti mají sportovní, zájmové, sebevzdělávací,

společenské a sebevzdělávající činnosti. Náplní rekreační činnosti jsou nejen volné hry, pobyt na čerstvém vzduchu, vycházky do okolí školy. Pro sportovní aktivity ŠD nabízí prostor tělocvičny, posilovny, ale také venkovní hřiště poblíž školy. Zájmové činnosti jsou řízené vychovatelkou a vychází ze zájmů a potřeb dětí. Vychovatelka probouzí zájem a motivaci dětí v oblasti pracovní, estetické, sportovní. Vychovatelka rozvíjí vlastnosti dětí a přátelské vztahy ve skupině (www.zs-reznickova.cz).

Všechny 4. oddělení družiny se nachází ve stejné budově školy s celkovým počtem 120 dětí. Družina využívá prostory školy jako například tělocvičnu, areál školního hřiště, knihovnu. Každé oddělení má svou třídu, které jsou vybaveny potřebnou technikou. Součástí budovy je také výdejna a školní jídelna, kde se žáci stravují plnohodnotnou stravou a s pomocí vychovatelek se sami obslouží. Děti mají zajištěný denní pitný režim.

V jednotlivých odděleních školní družiny pracují dvě vychovatelky s dlouholetou praxí a dvě absolventky s pedagogickým vzděláním. Všechny vychovatelky si průběžně prohlubují své vzdělání v odborných kurzech a samostudiem.

Na ZŠ Řezníčkova v ŠD pedagogové respektují individualitu každého žáka. Do ŠD dochází žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Vychovatelky pracují s dětmi podle charakteru jejich znevýhodnění se spoluprací s rodiči, se školou a se třídní učitelkou a asistentkou žáka. V případě potřeb spolupracují vychovatelky s odbornými pracovišti, zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou v Olomouci. Podle stupně a charakteru handicapu žáka se speciálními potřeby jim družina umožňuje začlenění všech žáků do volnočasových aktivit. Při výběru denních činností v ŠD bereme ohled na motivování i hodnocení na tyto žáky. Rozvoj dětí mimořádně nadaných nabízí ŠD další doplňkové aktivity v oblasti jejich zájmu (www.zs-reznickova.cz).

Družina dodržuje pravidla bezpečnosti při všech činnostech nejen v budově, ale i při pobytu dětí venku. Vychovatelky se účastní školení BOZP, absolvují kurzy první pomoci, v každém oddělení je umístěna lékárnička. Klademe důraz na správnou organizaci, kterou předcházíme úrazům v ŠD. Pokud dojde k úrazu při činnosti družiny, vychovatelka zajistí ošetření, informuje rodiče (zákonné zástupce) a vedení školy, následně zapíše každý úraz řádně do sešitu úrazů. Děti před příchodem do ŠD uloží své věci v šatnách nebo ve skříňkách, které se zamykají. Děti mají zakázáno nosit cenné věci nebo nebezpečné předměty do družiny. Do zájmových činností ŠD řadíme pravidla silničního provozu, které jsou zařazovány pravidelně jako dopravní výchova. Podrobnější pokyny jsou obsaženy ve **Vnitřním řádu ŠD.**

Tvorba společných pravidelch s dětmi by měla být samozřejmost pro správný chod v ŠD. Každé z dětí napíše jedno pravidlo, které bude dodržovat, při sepsání všech pravidel vznikne seznam pravidel dobrých vztahů.

- Řídím se pokyny dospělých osob.
- Neničím společné vybavení, hry a pomůcky.
- Snažím se pomáhat těm, kteří mou pomoc potřebují.
- Pracovní místo udržuji v pořádku a čistotě.
- Snažím se o komunikaci se všemi a nepožívám vulgární výrazy.
- Nekřičím, neobtěžuji hlukem.
- Respektuji názory druhých.

Školní družina provádí činnost v souladu s podmínkami bezpečnosti práce a ochrany zdraví. Žáky seznamujeme s možnými riziky pohybu i pobytu ve škole i mimo školu. Žáci jsou také seznámeni s možnými následky různých činností, jsou upozorněni na zásady správného užití nástrojů a různých předmětů. Žáky poučujeme o zásadách správného chování ve školní družině, ve škole, na veřejnosti i na komunikacích. Také jsou seznámeni a poučeni o bezpečnosti v době prázdnin. Žáci jsou seznámeni s vnitřním řádem školní družiny, s postupem při úrazu nebo v případě požáru a jiných nenadálých událostí.

ŠD poskytuje zájmové vzdělání po dobu 10 měsíců, tj. doba trvání školního roku. Činnost ŠD je přerušena po dobu podzimních, zimních a jarních prázdnin.

Provozní doba školní družiny je rozdělena na ranní družinu a odpolední družinu. Ranní družina probíhá od 6.00 hodin do 7.45 hodin. Odpolední družina probíhá od 11.40 hodin do 16.30 hodin. Žáci se přihlašují pomocí zápisních lístků, kterých jsou vyplněny rodiči. Pokud si dítě vyzvedává rodič je obědě je potřeba, aby rodiče ohlásili tuto změnu ve školní družině (www.zs-reznickova.cz).

O zařazení a přijetí rozhoduje ředitel školy, který rozhoduje na základě přihlášek tzv. zápisních lístků. Rodiče vyplní v zápisních lístcích kromě základních údajů o dítěti také dobu pobytu a způsob odchodu dítěte ze školní družiny. Do ŠD jsou přijati žáci 1. září a to přihlášením a vyplněním zápisního lístku, kde rodiče uvedou důležité informace o dítěti, rozsah docházky a způsob odchodu žáka z družiny.

Docházka je povinná, případnou nepřítomnost nebo jakoukoliv změnu jsou rodiče nebo děti povinni řádně ohlásit. Dítě je uvolněno z družiny pouze po písemném základě od zákonných zástupců nebo osobně vyzvednuto.

Děti mají možnost v rámci školy navštěvovat **zájmové kroužky** jako například Florbal, keramický kroužek, výtvarný kroužek, míčové hry. Kroužek Florbal mohou děti navštěvovat každou středu od 14.00 hodin do 15.00 hodin.

Výchovně vzdělávací činnost je ukončena **odhlášením** rodiči dítěte neb 31. 8. školního roku. Docházka může být ukončena i vyloučením z ŠD za trvalou nekázeň, o kterém rozhoduje vychovatelka a ředitel školy.

Školní družina ZŠ Řezníčkova nabízí dětem účast na kroužku florbalu, keramiky a výtvarného kroužku. **Florbal** je dynamický sport, podobný hokej. Rozvíjí u dětí vytrvalost, obratnost, smysl pro kolektivní spolupráci a spravedlivou hru. Náplň tréninku je různorodá, hlavní důraz florbalu je kladen na samotnou hru a znalost pravidel. Děti se učí správnému uchopení hokejky, manipulaci s míčem, zpracování přihrávky, kondiční cvičení, pohyb na hřišti, obranu útok, střelbu a zejména fyzickou připravenost. Mezi jednotlivými týmy se konají zápasy.

Keramický kroužek děti učí pracovat s keramickou hlinou, získávají zručnost. Prohlubují si vlastnosti jako například pečlivost. Současně si osvojují fantazii a estetické cítění. V kroužku keramiky se děti učí jak relaxovat. Svými výrobky děti dělají radost nejen sobě, ale i svým blízkým. Po vypálení a glazurování si děti výrobky odnesou domů. Děti si vyrobí 8 výrobků za pololetí.

Výtvarný kroužek je vedený zábavnou formou. Výtvarná činnost a náměty pro tvorbu jsou voleny podle věkové skupiny a zájmů dětí. Ve výtvarném kroužku se pracuje s různými materiály, které jsou dostupné z širokého sortimentu na trhu. Výtvarný kroužek rozvíjí motorické dovednosti dětí, jejich vytrvalost a trpělivost. Především děti prohlubují fantazii, která je u dětí nekonečná (www.zs-reznickova.cz).

5.3 Cíle školní družiny ZŠ a MŠ Řezníčkova

Základní škola má definované cíle školní družiny.

- Vytvořit dětem pohodové a klidné prostředí k aktivnímu odpočinku po vyučování.
- Být důležitým výchovným partnerem školy a rodiny.
- Rozvíjet osobnost dítěte, pomáhat vytváření klíčových kompetencí.
- Dbát na dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví, rozvíjet fyzické, duševní a sociální zdraví dětí.

- Získávání a uplatňování znalostí o životním prostředí a o ochraně zdraví.
- Připravit žáky v družině, aby se projevovali jako svobodné a zodpovědné osobnosti.
- Vést děti v družině k toleranci, respektování jiných osobností a jejich individualit.
- Podněcovat děti k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problému.
- Vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city a chování, jednání a prožívání životních situací (Interní zdroj ZŠ Řezníčkova).

5.4 Formy zájmového vzdělávání

Základní škola má určité formy zájmového vzdělávání, které jsou členěny do pravidelných činností, příležitostné činnosti a spontánní činnosti.

Pravidelná činnost

- dramatická a hudební výchova
- přírodovědná zájmová činnost
- odpočinkové a rekreační činnosti
- výtvarná a pracovní činnost
- příprava na vyučování
- sportovní aktivity
- společenskovední zájmová činnost

Příležitostná činnost

- školní karneval
- sportovní soutěže
- výlety
- projekty
- divadelní představení aj.

Spontánní činnost

Vychází z denní činnosti ve ŠD (Interní zdroj ZŠ Řezníčkova).

5.5 Popis aktivit v družině během jednoho roku

K dokumentaci jednoho roku v ŠD patří také popis aktivit v družině během jednoho roku. V práci jsou zaznamenány činnosti, které jsou zrealizovány s dětmi z družiny. Při tvorbě celoročních činností bylo vycházeno z námětů žáků a jejich individuálních potřeb. Aktivita popisují i přísloví, pořekadla i hádanky, jejichž význam jim vysvětlí jejich vychovatelka a po určitou dobu zdobí nástěnku družiny, aby mohly trénovat paměť. **Hádanky** prohlubují logické uvažování, proto jsou začleněny do jednotlivých celků během roku. Děti se snaží uhodnout, co která hádanka znamená. Důležitou didaktickou pomůckou jsou společenské hry, uspořádané obrázky zvířat, dopravních značek, lisované přírodniny, pohádkové postavy aj. Opomíjenou pomůckou jsou dětské omalovánky, zejména v estetické oblasti, děti se učí poznávat tvary, barvy, kombinace.

Společně s žáky se snažíme vytvářet hranice jejich správného chování. Žáky oceňujeme a zároveň jim dáváme prostor pro prezentaci jejich názoru a řešení ve věcech, které se jich týkají. Dáváme jim možnost vybrat si činnosti v družině a nehodnotíme osobnost žáka, ale jeho výkon a jeho snahu. Nezbytnou podmínkou úspěšné výchovy je nejen láska, ale také osvojení si schopnosti vzájemnému respektu mezi žáky vzájemného a respektu vychovatele a žáka. K rozvoji kompetencí je potřebná pravidelná docházka do družiny, dlouhodobý styk s vrstevníky a dalšími lidmi. Žáci se naučí nejen domluvit, ale vycházet spolu a spolupracovat s nejrůznějšími lidmi. Prostředí školní družiny je ideálním místem pro přirozené učení, výchovu a vzdělávání žáků formou herních činností mezi ostatními vrstevníky ve skupince. Popis aktivit doplňuje fotodokumentace. (Příloha 5)

Podzim plný barev – září, říjen, listopad

Příslloví a pořekadla:

Žádný učený z nebe nespádl.

Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.

Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.

Čistota půl zdraví.

Hádanky:

Nejí to, nepije to, ve dne v noci chodí to. (hodiny)

Kdo všechno slyší, nic však neříká? (uši)

Proletí okenní tabulí, a přece ji nerozbije. (sluneční paprsek)

Mám pěknou hlavičku a jednu nožičku,

hovím si v mechu v lesíčku. (hřib)

Téma k diskusi:

- Pravidla dobrých vztahů, které děti vytvoří společně s vychovatelkou - participace žáků na pravidlech v družině má svou funkci ve školní družině. Děti mají svá pravidla, které nejsou v rozporu s pravidly školními. Čím dříve si pravidla vytvoří, tím dříve si je žáci v družině osvojí.
- Moje oblíbené, ale už nefunkční věci.
- Co rád děláš ve svém volném čase a proč? Jaké máš rád knihy?
- Určování druhů ptáků. Jak chráníme a pomáháme ptákům?

Vzdělávací hra Podzimní louka se zvířátky

Děti se učí dovednosti výtvarnému vidění, práce s barevnou kompozicí, seznámení s listy a tiskátky.

Umístění: venku

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: barevné listy.

Postup: Ideální prostřední pro hru jsou prostory zahrad nebo parků. V parku se postavíme okolo kmene stromu do kruhu. Vychovatelka má 5 listů ze stromů, všichni se společně chytí za ruce a dívají se do korun stromů, děti pozorují barevnost a tvary listů. Všechny děti se rozběhnou po parku a každý nashromáždí kytici listů. Vychovatelka vybere několik listů a společně s dětmi určují, z kterého stromu spadly například lípa, javor, dub, kaštan. Postupně si děti prohlíží detaily listů a stromů. Připomeneme si rostliny a zvířata, které na podzim objevíme v trávě (Vondrová, 2005, s. 94).

Tvorba třídní vlajky v družině

Hra u dětí rozvíjí spolupráci. Děti se učí výtvarně projevovat, tvoří společnou kulturu v družině.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: barvy na textil, malířské štětce, prostěradlo o velikosti 0,9 x 1,2 m, zvýrazňovače, 2 metry vysoký stožár, sešivačka.

Postup: Nachystáme si všechny pomůcky. V místnosti rozprostřeme prostěradlo na velkou rovnou plochu, ideální stůl. Dětem stručně popíšeme historii školy a tím je motivujeme pro kreativnější tvorbu vlajky. Horní část prostěradla popíšeme názvem školy a doprostřed namalujeme tužkou sluníčko. Necháme děti, aby přemýšlely, jak by ztvárnily vlajku. Vlajka může například obsahovat velké slunce, každé z dětí se podílí na vymalování. Podél vnějšího obvodu obkreslíme obrys rukou dětí. Jeden prst z každé ruky by měl překrývat jeden prst druhé ruky, ruce tak symbolizují spolupráci. Pod každou rukou napíšeme jméno každého dítěte. Celou vlajku děti vymalují v pestrých barvách. Zkontrolujte zaschnutí barev a pomocí sešivačky připevněte vlajku na stožár a vyvěste ji ve třídě nebo venku na stožáru.

Smyslová hra „Ruční obrázky“

Smyslová hra prohlubuje hmatové dovednosti, smysl pro fantazii, pro legraci, spolupráci ve skupině, zlepšuje projev dítěte.

Umístění: venku, místnost,

Počet dětí a věk: 10 – 30 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: žádné

Postup: Vysvětlete dětem, že pomocí rukou mohou lépe vyjadřovat své pocity a emoce. Díky prstům lze vyprávět pohádky a sdělovat své myšlenky. Ukažte dětem jak snadné je napodobit nějaké zvíře pomocí prstů například hada. Poté pobídněte děti, aby se všechny děti vystřídalily. Jedno z dětí napodobuje zvíře a ostatní hádají. Děti při hře pohybují rukou a celou paží po podlaze, aby napodobovaly nějaké zvířata. Snaží se uhodnout králíka, ptáka, rybu, pavouka a jiné zvířata (Smith, 2001, s. 48).

Výtvarná práce: Znak v přírodě (Kafomet, 2007, VV-035.1, st. 1)

Cílem aktivity je rozvíjet citlivost dětí k hodnotám přírody. Aktivita rozvíjí u dětí fantazii a kreativitu, schopnost vyjádřit se. Děti se učí spolupráci ve skupince a rozdělovat role při práci.

Pomůcky: kreslicí prostředky, různé druhy přírodnin, nůžky, provázek, lýko.

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 7 – 13 let

Postup: Výtvarná práce probíhá v okolí lesa. Děti se rozdělí do skupinek a rozejdou po lese, kde se snaží shromáždit velké množství zajímavých přírodnin. Společně s dětmi se vychovatelka snaží nalézt společný znak pro déšť, pro vítr, pro slunce a pro vodu. Vytvořené znaky děti uspořádají na zem nebo umístí do prostoru například při zavěšení na větve. Jednotlivé skupinky se navzájem navštěvují a vytvořené znaky pro živly si prohlížejí a diskutují o nich. Vhodná je i fotodokumentace.

Další náměty k činnostem ve školní družině:

Čtení básní, sběr kaštanů a výtvarná činnost z kaštanů, zhotovení jednoduchých krmítek pro ptáky, sběr semínek do krmítek. Dům, ve kterém si přeji bydlet.

Bílá zima už je tady – prosinec, leden, únor

Příslloví a pořekadla:

Lež má krátké nohy.

Darovanému koni na zuby nehleď.

Kovářova kobyla chodí bosa.

Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

Hádky:

Červený pán v trní, břicho plné zrní. (šípek)

Běžím, běžím, nemám dech, přitom ležím na zádech. (řeka)

Přišel k nám bílý kůň, zalehl nám celý dvůr. (sníh)

Rozdělí se o svačinu, počká, když hned nemáš čas,

jdete spolu na zmrzlinu, rád posloucháš jeho hlas. (kamarád)

Téma k diskuzi:

- Jakou barvu máš nejraději?

- Co potěší tvoji rodinu a kamarády?
- Vánoce – Jaké zvyky a tradice dodržíš se svou rodinou?
- Oblíbenost koled.

Námět k vyprávění:

Zima, vánoční stromeček, symbolika Vánoc, dárky a její hodnota, Silvestr, Poznej kouzlo Vánoc

Šarníková, Travel a eds. (2004, s. 140 – 159) uvádějí výchovu ke kladnému postoji k četbě a lidovým tradicím. K aktivitám v prosinci patří předčítání vánočních příběhů, následné skládání obrázků vánočních příběhů, kresba obrázků s vánoční symbolikou za doprovodu koled. Ptáme se dětí, jestli znají tradice a jaké dodržují sami doma. Velmi oblíbenou hrou je u dětí hra „poznej koledu“, kdy děti hádají přesný název koled po spuštění několika opakujících se základních tónů v koledě. Po uhádnutí koledy si ji společně s dětmi zazpíváme. Při hádání se děti často smějí a zejména si rozšíří obzory o znalost nových koled. Nejoblíbenější vánoční hrou je bezesporu povídání o tradicích a realizace těchto tradic. Každé z dětí si připraví nějakou tradici, kterou doma při Vánocích konají. Děti se dozvídají více o svých kamarádech a poznávají tradice z jiných domovů. Vánoční stromeček je běžnou součástí každé tradiční domácnosti v České Republice. Bez něj si často děti neumí představit Vánoce, proto jej spolu s oblíbenými dárky uvádějí jako nejčastější tradici. Zdobení stromečku v družině pomáhá lépe stmelovat kolektiv. Děti si s každou ozdobou na stromeček něco přejí. Povídáme si o stolování, o štědrovečerní večeři, kapru a bramborovém salátu, o schované šupině pro štěstí. Některé rodiny po zakoupení kapra s kádě, vypouští kapra do přírody a tím mu dávají svobodu. Zlaté prasátko prý uvidíme, když se celý Štědrý večer se vydržíme postit. Zjevení zlatého prasátka zaručuje hodnost a dobrou úrodu na celý příští rok. Při rozkrojování jablíčka hledáme pětici „hvězdičku“ ze zdravých jader, značí se tím, že celý příští rok budeme zdraví a spokojeni. Jednou z náročnějších tradic je lití rozžhaveného olova do misky s vodou. Podle tvaru, ve kterém olovo ztuhne, odhadujeme, co nás čeká příští rok. Pouštění lodiček z ořechových skořápek. Plavba předznamenává životní dráhu toho, kdo ji vyslal. Svobodné dívky hází střevecem přes hlavu ke dveřím, špička směřující ke dveřím předpovídá svatbu a odchod dcery z domova. Po štědrovečerní večeři nastává okamžik, na který se těší děti po celý rok. Zazvoní zvoneček na znamení, že už přišel Ježíšek a přinesl nějaké dárky. Celá rodina se sejde u rozsvíceného vánočního stromečku, pod kterým jsou dárky. Způsob, jak

Ježíšek přinesl dárky, zůstává dětem zahaleno tajemstvím. Děti zpívají koledy a rozbalují dárky.

VÁNOČNÍ PŘÍBĚH

MARIA S JOSEFEM SE MUSELI VYDAT NA DALEKOU
DO MĚSTA BETLÉMA. DORAZILI TAM AŽ VEČER A ZAČAL SHÁNĚT
 , KDE BY PŘESPALI. ŽÁDNÉ MÍSTO SE UŽ PRO NĚ NENAŠLO,
AKORÁT JEDEN JIM K ODPOČINKU NABÍDL ZA MĚSTEM.
 S SE TAM TEDY VYDALI. KDYŽ SE VE KONEČNĚ
USADILI, NASTALA DLOUHO OČEKÁVANÁ CHVÍLE. ZAČALO SE
RODIT JEJÍ . BYLA UŽ KDYŽ SE NARODIL MALÍČKÝ
JEŽÍŠ. ZABALILI DO PLÍNEK A ULOŽILI DO VYSTLANÝCH
SEMEM.
NEDALEKO ODTUD ODPOČÍVALI , KTEŘÍ HLÍDALI SVÉ .
SEDĚLI U , KDYŽ V TOM SE POŘÁDNĚ LEKLI. NAJEDNOU SE
TOTIŽ VEDLE NICH OBJEVIL . ŘEKL JIM: "NEBOJTE SE! ZVĚSTUJI
VÁM VELIKOU RADOST, VE MĚSTĚ BETLÉMĚ SE NARODILO .
JMENUJE SE JEŽÍŠ, JE TO BOŽÍ SYN A PŘICHÁZÍ NA , ABY HO
ZACHRÁNIL OD ZLA." PAK SE OBJEVILA SPOUSTA DALŠÍCH ,
KTEŘÍ ZPÍVALI: "SLÁVA NA VÝSOSTECH BOHU A NA POKOJ
 , KTEŘÍ HO MILUJÍ!" PAK SE ZASE VŠUDE ROZHOSILA
KDYŽ SE VZPAMATOVALI, BĚŽELI K BETLÉMU. NAŠLI
A S MALÝM . S VELIKOU ÚCTOU SE MU A PAK
BĚŽELI DO MĚSTA A VŠEM O TĚ VELIKÉ UDÁLOSTI VYPRÁVĚLI.

www.deti.vira.cz

Obrázek 1: Námět textu s vánoční tematikou (www.deti.vira.cz)

Výtvarná činnost Svícen (Vondrová, 2005, s. 133 – 134)

Činnost u dětí prohlubuje zájem o tradice, fantazii a tvořivost. Učí děti výtvarnou práci s netradičními materiály například jablka a sušené ovoce.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 6 – 20 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: svícen, sušené ovoce, barevný papír, pomeranč, nůžky, párátko, svíčka, stužka, jablka a nožik.

Postup: Vychovatelka postaví na stůl několik dopředu vyrobených svícňů, rozkrojí pomeranč a děti ochutnají ovoce. Děti si prohlíží svícny a hodnotí je, spolu s vychovatelkou hovoří o vánočních tradicích, které dodržují děti doma. Děti se pustí do vyrábění svých svícňů. Uchopí párátka a postupně na něj napíchávají drobné sušené ovoce například rozinky, meruňky nebo švestky. Ozdobená párátka děti zabodnou do jablka. Další čtyři párátka zabodnou do spodní část jablka. Tím děti vytvoří stabilní oporu pro jablko. Z horní části jablka vyřízneme malý střed a vložíme do něj svíčku s omotanou mašlí. Ve třídě vybereme vhodné místo pro vánoční výstavku například parapet. Společně si s dětmi prohlédneme všechny svícny a vybereme nejoriginálnější. Posadíme se blíž ke svícňům a aktivitu zakončíme zpěvem koled.

Hra „Samá chvála“(Smith, 2001, s. 206)

Hra probouzí v dětem empatii a vnímání toho dobrého v nás i v ostatních lidech. Napomáhá ke zlepšení nálady ve skupince, vytváří spolupráci ve skupině, zlepšuje projev dítěte. Touto hrou se děti osvojují praktické uplatňování zdvořilostních obrátů. Podněcuje spontánnější formy pomáhání ostatním.

Umístění: venku, místnost,

Počet dětí a věk: 7– 25 dětí, 10 – 13 let

Pomůcky: žádné

Postup: Hru zahajte proslovem a následnou diskuzí: „Někdy nám bývá těžko říct jiným lidem, co se nám vlastně na nich líbí“ Ptejte se dětí, co se jim líbí na jejich mamince nebo tatínkovi. Nechte děti spontánně odpovídat. Společně s dětmi se zamyslete nad vlastnosti, které se nám líbí na kamarádech z družiny. Diskutujte s dětmi o významu slov „projev přízně“. Pobídněte děti, aby popisovaly vychovatelčiny kladné vlastnosti. Po té vyberete dobrovolníka, kterého děti budou kladně hodnotit. Věty začínají „ Mě se na tobě líbí...“ například, že pomáháš ostatním. Děti se vystřídají v monologu a také v roli toho, koho ostatní hodnotí. Vysloví-li, někdo negativního, můžete zasáhnout tak, že chápete některé negativní hodnocení, ale teď mluvíte o pozitivním hodnocení. Pokud se dětem nepodaří přijít na nic hezkého, napovězte jim s vašimi postřehy. Vyhněte se zbytečnému, bezobsažnému mluvení.

Hra Zimní radovánky

Hra zlepšuje komunikaci mezi dětmi a spolupráci mezi vrstevníky, může mít doplňkový charakter mezi jednotlivými činnostmi v družině.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 10 – 20 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: dřevěná hůlka, švihadlo, čepice, šála, rukavice, míčky, kostky, kniha M. Lukešové *Zimní knížka pro Lucinku*.

Postup: Venku na sněhu děti sáňkují, bobují a dělají sněhové koule. Po návratu do třídy se děti posadí na koberec do kruhu a povídají si o zimních sportech, jaké z nich mají nejraději a kterým se věnují nejčastěji. Děti si společně prohlíží obrázky v publikaci *Zimní knížka pro Lucinku*. Děti vytvoří dvojice na koberci a každá předvede pomocí pantomimy jeden sport například lyžování, bruslení nebo stavění sněhuláka. Ostatní hádají, co dvojice ztvárňuje za sport. Hra také může sloužit jako motivace pro výtvarnou činnost v pozadí zimních sportů (Vondrová, 2005, s. 124).

Další náměty k činnostem ve školní družině:

Vánoční výrobky, zpěv koled, bruslení, koulování, stavění sněhuláka, pěvecká soutěž. Odpočinkové činnosti, vyhledávání v knize, masopust, turnaj ve hře „Farmář“.

Jaro přišlo mezi nás – březen, duben, květen

Příслови a pořekadla:

Ševcova žena a kovářova kobyla chodí bosy.

Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Všechna sláva, polní tráva.

Dobré slovo hubu nespálí.

Hádanky:

Všechny barvy duhy, mají jejich tuhy. (pastelky)

Kdo se dívá do zahrady? Kdo tě hřeje u vody?

Kdo tě hlídá s kamarády? Zlatá koule z oblohy. (sluníčko)

Jiné nosí, sama chodit neumí. (bota)

Téma k diskuzi:

- Jaké změny v přírodě pozorujeme na jaře? Které květiny nalezneme jako první v jarní přírodě? Které zvířata se objevují zejména na jaře? Kteří ptáci přilétají z teplých krajín?

- Recyklujeme, třídíme odpad.
- Velikonoce.

Hra Poslové jara

Hra u dětí rozvíjí výtvarnou představivost a fantazii při zobrazování konkrétních zvířat a rostlin.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: magnetofon, kazeta se zvuky jarní přírody a zvířat, černý fix, sedm bílých kancelářských papírů formátů A4.

Postup: Vychovatelka nakreslí fixem na papíry zvířata například čápa, žábu, ptáčka, včelky, šneka, rozkvetlý strom. Děti vytvoří řadu na koberci. Vychovatelka pustí kazetu se zvuky přírody a zvířat a postaví se čelem k dětem a předvádí dětem různá zvířata. Děti zvířata zrcadlí a napodobují. Například na čápa děti klapou nataženými rukama před sebou a říkáme: klap, klap. Nakonec se všechny děti posadí na koberec do tvaru kruhu. Vychovatelka dětem vypráví o zelené trávě, o rozkvetlých první kytkách, o stromech, o zvířátkách o ptácích, kteří se vrací z teplých krajín. Pak už je jisté, že je jaro opět zde. Vychovatelka dětem vysvětlí, že prvním kvítkům, zvířatům a ptáčkům říkáme poslové jara. Na závěr si děti si prohlíží obrázky čápa, včelky, ptáčka, šneka, rozkvetlého stromu, květin a žáby (Vondrová, 2005, s. 12).

Hra „Čí to jsou ruce?“

Děti se učí ovládat technické přístroje, hra rozvíjí senzomotorické dovednosti.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 10 – 20 dětí, 10 – 13 let

Pomůcky: foto – kopírovací přístroj, tužka, papír.

Postup: Posadte děti ke kopírovacímu stroji a vysvětlete jim zásady správného chování a opatrnost při manipulaci s touto technikou. Děti si volejte vždy po jednom ke kopírovacímu stroji. Děti přiloží svou dlaň na kopírovací plochu stroje. Vychovatelka zajistí, aby při kopírování bylo vždy víko stroje přivřené. Každou kopii si jemně tužkou poznačí jménem dítěte. Až se vystřídají všechny ruce dětí na kopírce, shromáždí vychovatelka všechny kopie dlaní, po té je promíchá. Nyní bude vychovatelka vytahovat jednu kopii po druhé a děti budou hádat, komu patří dlaň. Zatím si nebudete říkat správné odpovědi. Společně hádáte, čí ruka na obrázku. Po skončení prvního kola probírejte jednotlivé kopie

ještě jednou, avšak tentokrát s identifikování jednotlivých kopií rukou. Po skončení hry, vyvěste obrázky na nástěnku a napište na ně celá jména dětí (Smith, 2001, s. 65).

Hry se jménem a míčem (Kulhánková, 2008, st. 10 – 11)

Zahájení školního roku pobízí děti k seznamování a poznávání se navzájem, proto se nabízejí seznamovací hry. Hry rozvíjí tvořivého ducha, smysl pro spolupráci a snadnější začlenění do kolektivu, schopnost soustředit se a hrubou motoriku. Učí děti schopnosti vyjadřovat se a představit se.

Umístění: v místnosti

Počet dětí a věk: 10 – 30 dětí, 6 – 13 let

Pomůcky: míč, stopky

Postup: Vychovatelka si s dětmi sedne do kruhu na koberec a řekne své jméno a předá míč dítěti sedícímu ve směru hodinových ručiček. Děti si předávají míč a říkají své jméno. Hru hrajeme, dokud se všechny děti v kruhu nevystřídají. Na závěr děti hodí míč a řeknou jméno toho, kdo jej má chytit. Děti si pomocí hry cvičí paměť. Inovací hry je zrychlené tempo předávání míče a představování jmen tam i zpět. Děti hra velmi baví a rychle si zapamatují jména všech kamarádů v kruhu. Hru je možné začlenit i mezi jednotlivé aktivity v místnosti na zaktivování pozornosti dětí.

Výtvarná práce: Komunikace s přírodou (Kafomet, 2007, VV-035.1, st. 1)

Směřujeme ke kompetencím smyslového vnímání, rozvíjíme u dětí fantazii, děti se učí spolupráci ve skupině, prohlubují se motorické dovednosti.

Umístění: Venku

Počet dětí a věk: 10 – 30 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: arch balicího papíru, hedvábný papír, lepidlo, suché pastely, uhel, rudka, nůžky, tužka, papír.

Postup: Hra probíhá ve volné přírodě poblíž lesa. Děti se učí pomocí všech smyslů rozpoznávat strukturu přírody. Každý žák si vezme hedvábný papír, suchý pastel, rudku, uhel a vydá se hledat zajímavou strukturu předmětu v přírodě, který bude snímat na přiložený papír. Lehce po povrchu tře některým z kreslířských pomůcek. Zajímavé struktury pomáhají probouzet v dětech fantazii a zájem o přírodu. Z hotových namalovaných struktur lze také vytvořit koláž nebo obraz související s přírodou. Jednotlivé výtvarky dětí se lepí na arch balicího papíru.

Hra Jarní ptáčky (Vondrová, 2005, s. 24)

Cílem hry je rozvíjet dětskou fantazii a tvořivost. Hra podporuje v dětech soustředěnost a schopnost analyzovat a rozpoznat zvířata. Hra má zábavný a vzdělávací charakter.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 6 – 25 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: ptačí peříčka nebo nastříhané pruhy krepových papírů, kapesní atlas ptáků, magnetofon, kazeta se zvuky jarní přírody nebo hlasy ptáků.

Postup: Vychovatelka připraví na koberec hromádku peříček. Během vycházky s dětmi do přírodou, pozorujete ptáky. Všimáte si jejich velikostí, barev, odlišnosti zvuků, způsob letu aj. Po návratu do třídy se děti posadí do půlkruhu na koberec. Vychovatelka si sedne k dětem a vypráví jim o ptácích a jejich odlišnostech, děti si prohlíží obrázky ptáčků v encyklopedii a k tomu jim vychovatelka pustí zvuky ptáků na magnetofonu. Následně se všichni postaví okolo hromádky s peříčky. Každé dítě si vezme dvě peříčka, do každé ruky jedno. Vychovatelka pustí zvuky přírody a ptáků. Společně s dětmi vytvoří kroužek, rozpaží ruce a běží dokola v kroužku. Děti mávají rukama s pírkou, tak jak ptáci mávají křídly. Když tleskne vychovatelka pouze jednou, děti se zastaví a poskočí na místě na obou nohách. Když tleskne vychovatelka dvakrát, děti se zastaví a rozhlíží se po okolí jako ptáci. Hru opakujeme několikrát, dokud je pro děti zábavnou.

Smith (2001, s. 43) popisuje výtvarné tvoření „**Barevné stopy**“

Rozvíjí tvořivost, schopnost kooperace, smysl pro legraci, trpělivost a zejména přátelské vztahy ve družině.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 6 – 20 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: balicí papír, dvě vědra z umělé hmoty, mýdlová voda a teplá voda, ručník, temperové barvy, misky, štětec, židlička, lepicí páska.

Postup: V místnosti rozložte balicí papír na podlahu. Na několika místech podél stran přilepte s pomocí lepicí páskou papír k podlaze, aby papír neklouzal. V každé misce namícháme určitou temperovou barvu s vodou. Postupně namícháme několik barev v každé misce zvlášť. Na jeden konec umístíme židličku. Pak zavolejte děti do místnosti a vysvětlete jim zásady práce s vodou v místnosti. Ukažte dětem barvičky a balicí papír. Vychovatelka předvede jako první dětem jak bude výroba stop probíhat, děti se tak lépe zorientují ve výtvarných pomůckách. Vyzujte si boty i ponožky a posaďte děti na připravenou židličku. Vyberte nějakého dobrovolníka z dětí. Dobrovolník si vezme do

ruky štětec a bude zvolenou barvu, kterou máte již namíchanou, roztírat po celé délce chodidla dítěte. Poté si zlehka stoupněte na připravený papír a to s chodidly poměrně blízko bez hnutí na alespoň 3 sekundy. Pomáhejte dětem přidržovat stabilitu, vstávat, tak aby žádné při aktivitě neupadlo. Postupně se vystřídají všechny děti z družiny a vytvoří si svůj otisk chodidel. Z hotových a zaschlých stop pořádejte výstavu.

Výtvarná činnost Beruška (Kulhánková, 2008, st. 15 – 16)

Směřujeme ke kompetencím smyslového vnímání, rozvíjíme u dětí fantazii, děti se učí spolupráci ve skupině, prohlubují se motorické dovednosti.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 6 – 25 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: nafukovací balóny, provázek, škrob s nádobkou na škrob, utěrky na utírání nebo jemné papíry, temperové barvy štětec, nůžky, staré noviny, barevné papíry, tuš.

Postup: Nafoukneme balonek a pěvně jej zavážeme. V nádobce si připravíme škrob nebo tapetové lepidlo. Do nádobky se škrobem namáčíme jemné papíry, v několika vrstvách jimi polepujeme balonek. Když je vrstva dostatečně silná, zavěsíme balonek na tyč nebo ke stropu a podložíme jej novinami. Škrob necháme tuhnout a schnout několik dní. Po úplném zaschnutí sundáme balonek z tyče nebo ze zavěšeného provázku

Výtvarná činnost Broučci v jarní trávě (Vondrová, 2005, s. 17)

Hra rozvíjí fantazii a kreativitu dětí, seznamuje děti s netradičními materiály.

Umístění: místnost, venku

Počet dětí a věk: 6– 20 dětí, 6 – 10 let

Pomůcky: kamínky, barevné papíry, štětec, lesklý lak ve spreji, nůžky, temperové barvy.

Postup: Dětem rozdáte očištěné suché kamínky. Na kamínky děti malují pomocí temperových barev krovky brouků nebo tělo jiných hmyzích tvorů. Pomalované kamínky dáme uschnout na podložku. Z barevných papírů vystříhají děti těla s nožkami a tykadly. Na vystřižené nožky a tykadla přilepí děti svoje pomalované kamínky. Nakonec vychovatelka přestříká všem dětem jejich barevné brouky. Hotové brouky můžete rozmístit na louku školy nebo na výstavku.

Výtvarná práce: Přírodní hudební nástroje (Kafomet, 2007, VV-035.1, st. 1)

Aktivita je zaměřena na objevování přírody dětskýma očima jako hudebních nástrojů. Prohlubuje u dětí schopnost vnímat rytmus, soustředěnost a koncentraci na sama sebe.

Pomůcky: provázek, přírodniny, lýko, nůžky.

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 7 – 13 let

Postup: Žáky motivujeme pomocí četby úryvku z knihy Poselství od protinožců, kapitola Kouzlo hudby. Žáky rozdělíme do skupin. Všichni členové skupinek si z nasbíraných materiálů vytvoří hudební nástroje a ve své skupince pomocí všech nástrojů vytvoří jednotlivou melodii, kterou mohou doplnit tóny svých hlasů. Vše se odehrává v čase 45 minut. Na závěr se spojí všechny skupinky a postupně hrají všechny své melodie a tvoří pomocí nich rytmus. Po ukončení produkce děti vrátí všechny nástroje přírodě.

Další náměty k činnostem ve školní družině:

Velikonoční výrobky, turnaj v pišqworkách, talent show – ukaž, co umíš, jarní vycházky s přírodní tematikou, reklamní leták, tvorba vlastní reklamy papírová i dramatická

Vítáme tě, léto! – červen, červenec, srpen

Přísloví a pořekadla:

Kdo hledá, najde.

Za dobrotu na žebrotu.

Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají.

Jak se z lese ozývá, tak se do lesa volá.

Hádanky:

Kdopak jsi, kytičko, že jsi tak maličká?

Uprostřed máš sluníčko, okolo běličká. (sedmikráska)

Je had, v těle díra, nejí, přece neumírá. (řetěz)

Stoupnu si na další nohy, hned jsem hodně veliký,

hlavou skoro u oblohy, pod botama špalíky. (chůdy)

Téma k diskuzi:

- Prázdniny – činnosti o prázdninách, zásady bezpečnosti o prázdninách.
- Jak se staráme o zvířata.
- Určování ptáků, k čemu jsou v přírodě prospěšní.
- Prázdniny – seznámení s pravidly chování a zásadami ochrany svého bezpečí o prázdninách.

Výtvarná činnost Sluníčko

Činnost rozvíjí kreslířské schopnosti, technické dovednosti při práci se šablonou a nůžkami. Děti se dozví něco nového o kamarádech, prohloubení přátelství v družině.

Umístění: venku

Počet dětí a věk: 3 – 20 dětí, 7 – 13 let

Pomůcky: bílý karton formátu A3, barevné voskovky, černá tuš, špejle, nůžky, tužka.

Postup: Vychovatelka nakreslí na karton šablonu sluníčka se sedmi paprsky a vystříhne je. Každé dítě si obkreslí slunce na svůj papír podle šablony a vystříhne je. Vystřižené slunce vybarví voskovkami a do každého paprsku nakreslí jednu letní květinu nebo činnost, která je typická pro letní měsíce. Někteří nakreslí ovoce, nebo potraviny typické pro léto například zmrzlina, tak aby všechny paprsky byly zaplněny letními motivy. Černou tuší a špejlí obtáhneme obrysy předmětů a části, které chceme zdůraznit. Následně všechny vybarvené a uschlé sluníčka položíme na koberec vedle sebe do jedné řady. Postavíme se kolem obrázků a pečlivě si je prohlížíme. Vychovatelka vyjmenuje několik činností typické pro letní měsíce a děti vyhledají na obrázcích, které činnosti dominují na obrázcích. Na závěr vyberete s dětmi nejoriginálnější sluníčko (Vondrová, 2005, s. 52 – 53).

Seznamovací Hra Tichá voda (Smith, 2001, s. 44)

Směřujeme ke kompetencím smyslového vnímání, rozvíjení citu hmatového, sluchového i vůně, rozvíjíme u dětí fantazii a smysl pro zábavu, děti se učí spolupráci ve skupině, prohlubují se motorické dovednosti, zejména jemná motorika, děti se učí důvěře a prohlubují tak přátelské vztahy ve skupině. Hra má nejlepší využití v menší skupince. Pro zachování zábavnosti hry se hra hraje, dokud se nevymění polovina dětí. Hra se hraje na pokračování, na ostatní se dostane řada další den.

Umístění: Venku, v místnosti

Počet dětí a věk: 6 – 10 dětí, 10 – 13 let

Pomůcky: neprůsvitný šátek.

Postup: Utvořte s dětmi malý kroužek s maximálním počtem do 10 dětí. Vysvětlíte dětem pravidla hry. Vyberte mezi dětmi jednoho dobrovolníka, kterému zavážete oči šátkem. Dobrovolník se postaví do středu kroužku, zbývající děti se drží za ruce v kruhu a začnou chodit do kola ve směru hodinových ručiček. Při tom potichu odříkávají:

Dokola, dokola, dokola chodíme,

Kde se kdo zastaví, to ...

(jméno dítěte se zavázanýma očima) vůbec neví.

Po nějaké chvíli dítě se zavázanýma očima zvolá: „Tichá voda!“ Na to se kruh zastaví a dítě se zavázanýma očima, udělá několik kroků v před, až narazí na někoho z kroužku. Začne se kamaráda dotýkat, ohmatává hlavu, ošacení a snaží se uhodnout, kdo to je, a říci jméno kamaráda. Takto náhodně vybrané dítě může jít doprostřed a zaváže se mu oči šátkem a děti se vystřídají. Nebo se hledá dobrovolní z dětí pro další kolo. Postupně se děti střídají. Zdůrazněte, že při smyslové orientaci jsou děti k sobě navzájem jemní. Dětem pomáháme se zavázáním i rozvázáním šátku.

Relaxační hra Moře

Hra rozvíjí fantazii, výtvarnou představivost, práce s přírodninami prohlubuje cit k přírodě a rozvíjí zájem o její ochranu. Děti se naučí koncentrovat sami sebe a učit se odpočívat.

Umístění: místnost

Počet dětí a věk: 6 – 10 dětí, 10 – 13 let

Pomůcky: magnetofon, CD Z. Jandové Ryba z Havaje, kamínky, mušličky, pět bílých papírů formátů A6, písek v malém kyblíku, katalog cestovní kanceláře s obrázky moře.

Postup: Vychovatelka přinese z pískoviště kyblíček písku a pět kamínků. Na papíry nakreslí fixem obrázky moře, ryby, chobotnice, delfíny, lodě aj. Na okraji koberce rozmístí mušle a obrázky zvířat a předmětů z moře. Děti si představí, že jsou rybky v moři, a položí se na koberec. Vychovatelka jim pustí CD Ryba z Havaje na magnetofonu. Děti natáhnou ruce před sebe a plavou jako ryba ve vodě v rytmu hudby, chytanou se za nohy a dělají kolíbku. Houpou se a napodobují ryby, které si hrají ve vodě. Rybky odpočívají, děti dají ruce pod čelo a na ně položí ruce, relaxují. Rybky plují v moři a rozhlížejí se, co se kde děje. Děti zvednou hlavu a pravou ruku, podívají se doprava, pak se vrátí do původní podoby. Děti vtělené do rybek zvednou hlavu a levou ruku, podíváme se doleva a vrátí se do výchozí polohy. Dále napodobují rybky, jak skáčou nad hladinou, děti vstanou a několikrát vyskočí. Následně si každé dítě vezme mušli nebo kamínek a tancuje s ní do konce písničky. Vychovatelka vypne magnetofon s písničkou a děti se posadí na koberec a prohlíží si obrázky katalogu dovolených s mořem a plážemi. Děti a vychovatelka vedou diskuzi o dovolených, o moři, o plážích. Děti se dotýkají písku a hodnotí své pocity. Vhodná je navazující výtvarná činnost Naše moře, kde děti mohou malovat zvířata v moři (Vondrová, 2005, s. 54 – 55).

Výtvarná práce: Dopis přírodě (Kafomet, 2007, VV-035.1, st. 1)

Aktivita je určená na zakončení dne stráveném v přírodě. Rozvíjí cit a lásku k přírodě a její ochranu. Procvičuje gramatiku a schopnost kooperovat ve skupince.

Pomůcky: pastelky, fixy, papír, rudka, uhel.

Počet dětí a věk: 20 – 30 dětí, 10 – 13 let

Postup: Děti prochází lesem a všimají si všeho kolem sebe. Děti si prohlíží přírodniny, společně s vychovatelkou určují přírodniny, poznávají jednotlivé zvuky ptáků. Na konci vycházky v přírodě se děti posadí na suchou mýtinu. Nastal čas rozloučit se s přírodou a ve skupinkách se děti zamyslí, co by chtěly přírodě sdělit. Po té se ve skupince napíše společně dopis přírodě. Děti mohou například poděkovat, něco slibovat nebo jen hodnotit její krásu a zákonitosti, její dary a její nespoutanost. N závěr každá skupinka přečte svůj dopis přírodě.

Červenec a Srpen

Měsíc červen a srpen je věnovat především prázdninám dětí. Období prázdnin je pro děti velmi oblíbeným obdobím roku, kde děti mohou nasbírat spousty zkušeností, získat a prohlubovat kamarádství, ochutnávat nové kuchyně, poznávat krásu přírody nebo historii jednotlivých zemí. Nejčastěji však tráví tento čas s kamarády na pískovištích, na výletech s rodiči a prarodiči. Vzdělávají se v technické oblasti, kde hrají počítačové hry, učí se novým programům na počítači například úprava fotek nebo malování. Děti odpočívají, poznávají přírodu s rodiči nebo prarodiči. Rodiče pořizují dětem domácí mazlíčky například králíčky, psi, kočky, drobné hlodavce nebo rybičky. Děti se s pomocí rodičů učí rozvíjet chovatelské schopnosti. Chov mazlíčků klade na děti velké nároky v oblasti zodpovědnosti a pravidelnosti uspokojování potřeb jejich mazlíčků. Děti snáze pochopí nejen zvířecí chování, pomocí tréninku se naučí své mazlíčky cvičit a vychovávat. Některé děti cestují po České republice a poznávají její krásu a historii. Děti navštěvují hrady, zámky, přírodní úkazy, hory, historické památky, zoologické zahrady a jiné. Také mohou cestovat s rodiči po celém světě, učit se cizím jazykům, cizí kultuře, poznávat jiné tradice a zvyklosti, učit se novým dovednostem. Tento čas děti s rodiči tráví přípravou do školy, trénují správnou gramatiku, počty, zeměpisné dovednosti a jiné. Pomocí didaktických her a soutěží s ostatními dětmi rozvíjí u dětí schopnost učení (vlastní zdroj).

Další náměty k činnostem ve školní družině:

Bruslení na vyznačených stezkách, plavání, výuka canisterapie, návštěva ornitologického centra, soutěž v recitaci básní.

Evaluace školní družiny zahrnuje hodnocení většího či menšího tematického celku. Provádíme jej po skončení aktivit, v průběhu aktivit. Zamýšlíme se nad tím, zda byl vytyčený specifický cíl naplněn a jaké další cíle byly sledovány. Podle získaných výsledků plánujeme další tematické celky, které obohacujeme o nové náměty. Průběžně hodnotíme žáky, jejich individuální výsledky, jejich pokroky, úspěchy a nezdary. Každého žáka diagnostikujeme individuálně a zvláště jako celou skupinu v družině. Žáci se učí sebehodnocení, které probíhá formou hodnocení sama sebe za určitou časovou jednotku. Žáci se posouvají na individuální celoroční hře „Vodní svět“, kde pomocí dobrého chování a dodržování společně vytvořených pravidel postupují od startu k cíli. Z pohledu celého oddělení hodnotíme aktivitu žáků v družině, zájem žáků při činnostech, jejich podnětné náměty a plnění pedagogického záměru ve školní družině. Všechny realizované činnosti v družině podléhají výchovně vzdělávacím programem (Interní materiál ZŠ Řezníčkova).

II EMPIRICKÁ ČÁST

6 PRŮZKUMNÉ MÍNĚNÍ DĚTÍ A RODIČŮ

V šesté kapitole se seznámíme s průzkumným šetřením provedeném v družině ZŠ Řezníčkova. V jednotlivých částech popisujeme stanovený cíl, průzkumné otázky. Součástí metodologie průzkumu je metoda sběru dat, metoda vyhodnocení dat, organizace průzkumu a popis průzkumného vzorku.

6.1 Cíl průzkumu a průzkumné otázky

Před zahájením průzkumu proběhla ústní domluva o plánovaném průzkumu s ředitelem Mgr. Miloslavem Palátem, na jejíchž základě byl schválen průzkum na ZŠ Řezníčkova v Olomouci, který proběhl v prosinci 2017. Byli osloveni respondenti ve věku od 6 do 10 let ve školní družině ZŠ Řezníčkova v Olomouci v celkovém počtu 105 dětí, z toho 63 dívek a 42 chlapců, v zastoupení první, druhých, třetích a čtvrtých tříd.

Cílem bylo popsat a zhodnotit, jak děti a jejich rodiče vnímají prostředí školní družiny. Pro dosažení vytyčeného cíle je nutno realizovat dotazníkové šetření na respondentech v ŠD ZŠ Řezníčkova Olomouc. Dotazník vyplňují děti od 6 do 10 let v ŠD, anketu vyplňují jejich rodiče.

Dílčím cílem je zjistit, jak je vnímání ŠD ze strany dětí ovlivněno pohlavím a věkem. Tyto cíle budou naplněny zodpovězením následujícími průzkumnými otázkami, z nichž některé sledují hledisko rodičů a některé hledisko dětí.

Pro vytvoření dotazníku bylo nutné vypracovat průzkumné otázky. Jednotlivé položky v dotazníku jsou formulovány, tak aby byly z dotazníku patrné a stanovitelné potřebné informace od respondentů. Od respondentů budeme získávat potřebné informace pomocí jasně formulovaných otázek.

Průzkumné otázky byly stanoveny následovně:

1. Jak se děti cítí ve školní družině, chodí do ní rády?
2. Které činnosti baví děti v družině?

3. Svěřují se děti vychovatelkám v družině?
4. Vídají se děti se spolužáky i mimo družinu?
5. Jak hodnotí prostředí ŠD děti a rodiče?

6.2 Metodologie průzkumu

Pro sběr dat byl použit jako průzkumný nástroj dotazník a anketa. Dotazník vyplňovalo 105 dětí a na otázky v anketě odpovídalo 105 rodičů.

6.2.1 Metoda dotazníková

Pro sběr dat byl použit dotazník (Příloha č. 2). Chráska (2007, s. 163) uvádí jako nejvhodnější metodu pro získání informací je metoda dotazníku. Jde o soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek. Klademe důraz na správné sestavení dotazníku, protože nesprávně sestavený dotazník má nulovou hodnotu.

Pojem dotazník můžeme definovat jako písemné kladení otázek, který slouží k hromadnému získávání odpovědí. Důležitou podmínkou pro účelný a objektivní dotazník je zejména formulace cíle, který vychází ze zkoumaného problému (Čabalová, 2011, s. 108).

Pelikán (2011, s. 104 – 106) uvádí dotazník jako nejpoužívanější nástroj v pedagogickém průzkumu. Dotazníková metoda se využívá v sociologickém, demografickém, psychologickém šetření, které se zabývají člověkem. Hlavním účelem dotazníku je dosažení informací o respondentovi, jeho názorů a postojů. Respondenti odpovídají na otázky vždy písemnou formou. Metoda dotazníku je vhodná pro sběr velkého množství dat, výhodou dotazníku je jeho snadná administrativa. Negativní stránkou dotazníku je pouze subjektivní pohled respondentů na danou problematiku. Nevýhodou se také může stát striktně vymezený prostor a nabídka odpovědí. Měli bychom se snažit negativním stránkám dotazníku alespoň částečně vyhnout.

6.2.2 Anketa

Pelikán (2011, s. 115) anketu považuje za určitou variantu dotazníku. Nejčastější použití ankety je v sociologických průzkumech a šetřeních. Metodu ankety využívají zejména časopisy, instituce pro průzkumy. Dotazník má předem jasně vymezený výběr osob, zatímco ankety se obrací na určitý okruh lidí, aniž tento okruh výrazněji specifikuje. Respondenti ankety odpovídají nezávazně, pokud je problematika zajímavá a motivuje je k vyplnění ankety. Nevýhodou ankety může být, že na ni mohou odpovídat jen ti, kteří chtějí odpovědět, což výrazně snižuje možnost k využití z metody ankety ke skutečným vědeckým účelům. Výhodou ankety je jeho rozsah, který je užší nežli dotazník.

6.2.3 Metody vyhodnocení dat

Vyhodnocení dat bylo uskutečněno pomocí rozboru informací zjištěných z dotazníků a anket, a to kvantitativně i kvalitativně. Cílem práce bylo zjistit spokojenost dětí a jejich rodičů na konkrétní základní škole, proto popisujeme dotazníkové šetření a anketu deskriptivní metodou. Tato metoda nám umožnila získání množství informací od většího počtu dětí a rodičů. V dotazníku byly použity jako uzavřené otázky, tak i otevřené otázky, kde respondenti mohli napsat své názory.

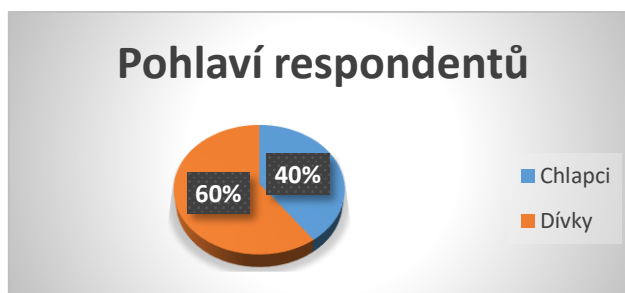
6.3 Průzkumný soubor

Údaje potřebné pro zpracování této diplomové práce jsme získali od respondentů ve věku od 6 do 10 let ve školní družině ZŠ Řezníčkova v Olomouci v otázce 1 a 2. První otázka s výběrem možností rozděluje děti podle pohlaví. Druhá otázka byla otevřenou položkou v dotazníku, kde děti uváděly roky a třídu. Respondentů bylo 105, z toho dívek 63 a chlapců 42. Všechny položky z dotazníku jsme získali při vyhodnocování výsledků jednotlivých otázek. Potřebné informace pro zpracování ankety jsme získali od rodičů dětí ze ZŠ Řezníčkova.

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů		
Pohlaví	Počet dětí	%
Chlapci	42	40
Dívky	63	60
Celkem	105	100

Graf 1: Pohlaví respondentů

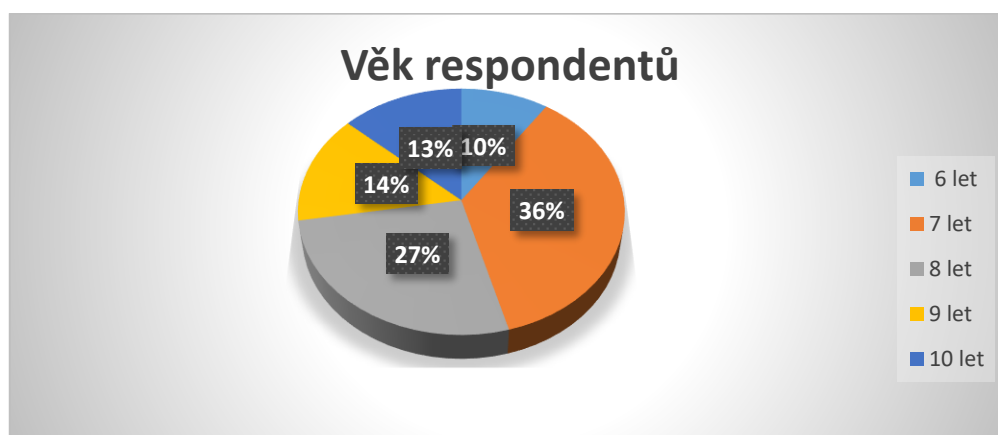

Graf pohlaví respondentů poukazuje na to, že do školní družiny dochází 63 dívek (60 %) a 42 chlapců (40 %) ve věku 6 až 10 let.

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk respondentů	
Věk	Počet dětí
6 let	10
7 let	38
8 let	28
9 let	15
10 let	14
Celkem	105

Graf 2: Věk respondentů

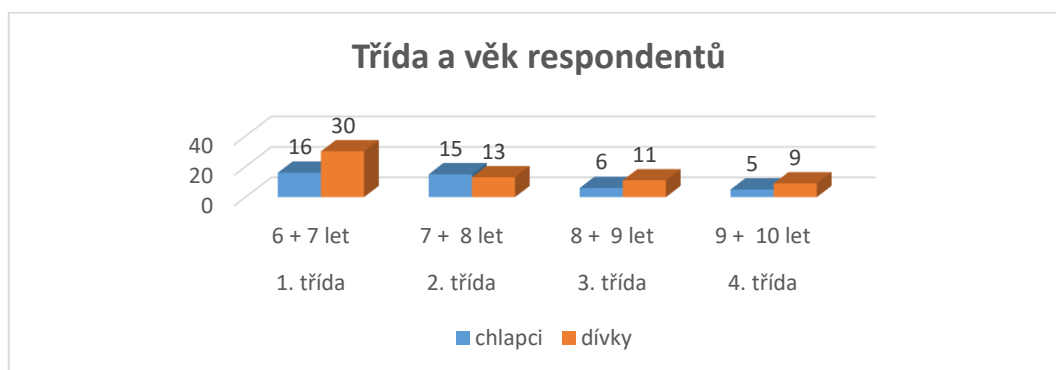

Nejvíce respondentů je ve věku 7 let (36 %). K další početné skupině se řadí děti ve věku 8 let (27 %), děti ve věku 9 let (14 %) a děti ve věku 10 let (13 %). Nejméně početnou skupinou jsou děti ve věku 6 let (10 %).

Tabulka 3: Třída a věk respondentů

Třída a věk respondentů				
Třída	Věk	chlapci	dívky	Σ
1. třída	6 + 7 let	16	30	46
2. třída	7 + 8 let	15	13	28
3. třída	8 + 9 let	6	11	17
4. třída	9 + 10 let	5	9	14
Celkem		42	63	105

Graf 3: Třída a věk respondentů

Z prostorového skupinového grafu je patrné, že respondenti jsou v zastoupení 46 dětí v 1. třídě (16 chlapců, 30 dívek) ve věku 6 až 7 let, ve 2. třídě je 28 dětí (15 chlapců, 13 dívek) ve věku 7 až 8 let, třetí třída je naplněna 17 dětí (6 chlapců, 11 dívek) ve věku 8 až 9 let v družině, 4. třída má 14 dětí (5 chlapců, 9 dívek) ve věku 9 až 10 let.

6.4 Analýza získaných dat

Průzkumné šetření bylo provedeno na základní škole Řezníčkova Olomouc v školní družině. Respondenty dotazníku byly děti z družiny ve věku od 6 do 10 let a respondenty ankety byli rodiče dětí z družiny ZŠ Řezníčkova v Olomouci. Analýza získaných dat je rozdělena na dotazník a anketu. Jednotlivé položky dotazníku (Příloha 3) jsou následně vyhodnoceny. Otázka 1 a 2 mají třídící charakter.

6.4.1 Dotazník pro děti od 6 do 10 let

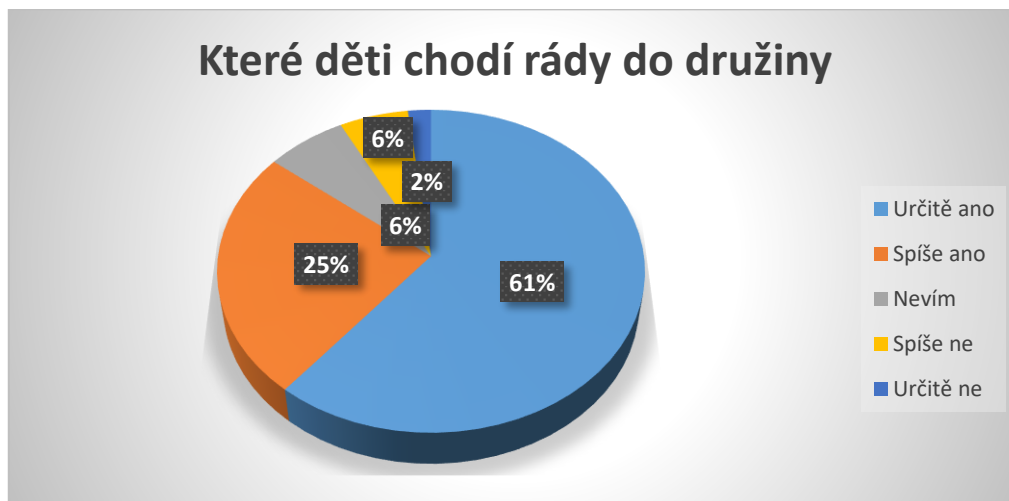
Dotazník vyplňovalo 105 dětí, 63 dívek a 42 chlapců na ZŠ Řezníčkova. Informace získané z dotazníku jsou zpracovány do přehledných tabulek a prostorově výsečového grafu, které znázorňuje procentní závislost na datech.

Otázka 3: Které děti chodí rády do družiny

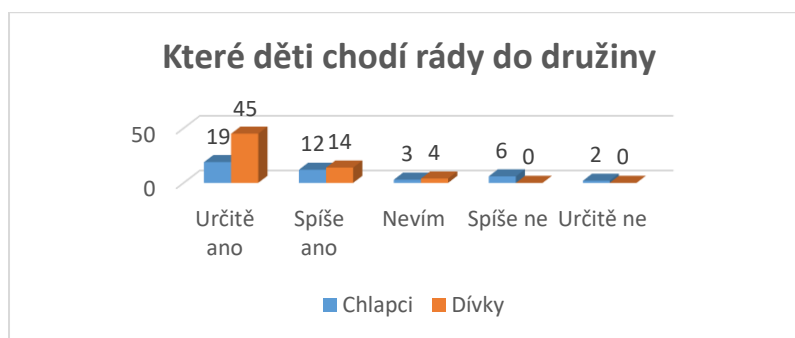
Tabulka 4: Které děti chodí rády do družiny

Které děti chodí do družiny rády			
Odpověď	Chlapci	Dívky	Σ
Určitě ano	19	45	64
Spíše ano	12	14	26
Nevím	3	4	7
Spíše ne	6	0	6
Určitě ne	2	0	2
Celkem	42	63	105

Graf 4: Které děti chodí rády do družiny

Graf 5: Které děti chodí rády do družiny

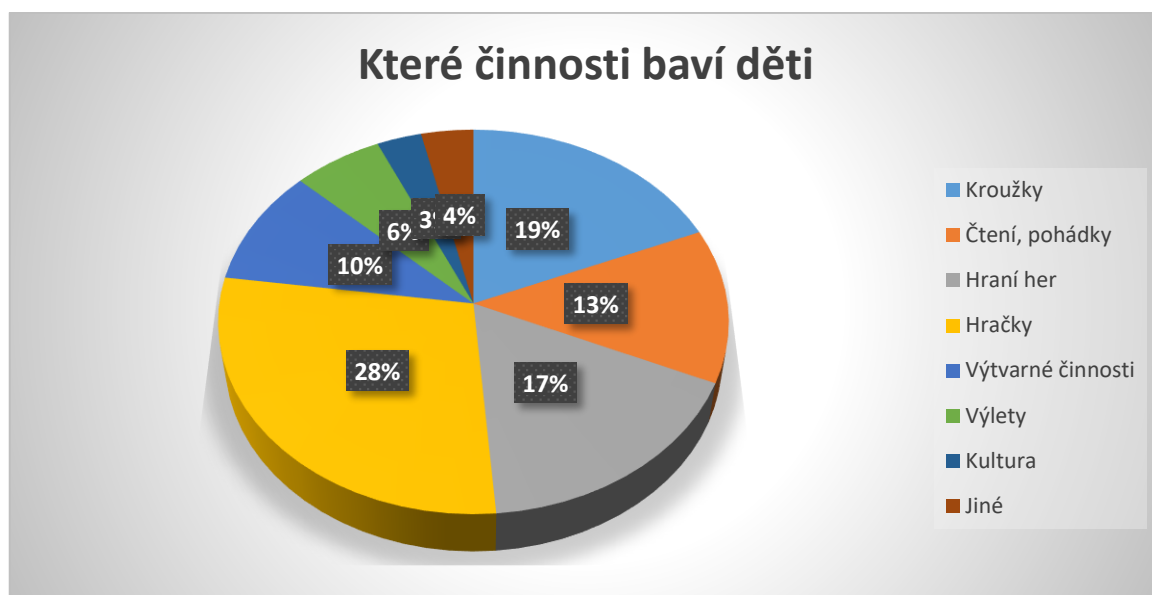
Otázka byla kombinací položek otevřených i s možností výběru. Graf zobrazuje 64 dětí ve věku od 6 let do 10 let, kteří určitě rádi (61 %) chodí do družiny ZŠ Řezníčkova, 26 dětí (25 %) chodí spíše rádo do družiny. Sedm dětí (6 %) neví, jestli chodí rádi do družiny. 6 dětí (6 %) chodí spíše neradi do družiny a 2 dětí (2 %) určitě neradi chodí do školní družiny.

Otázka 4: Které činnosti baví děti

Tabulka 5: Které činnosti baví děti

Které činnosti baví děti	
Odpověď	Počet dětí
Kroužky	36
Čtení, pohádky	25
Hraní her	33
Hračky	55
Výtvarné činnosti	19
Výlety	12
Kultura	6
Jiné	7
Celkem	193

Graf 6: Které činnosti baví děti

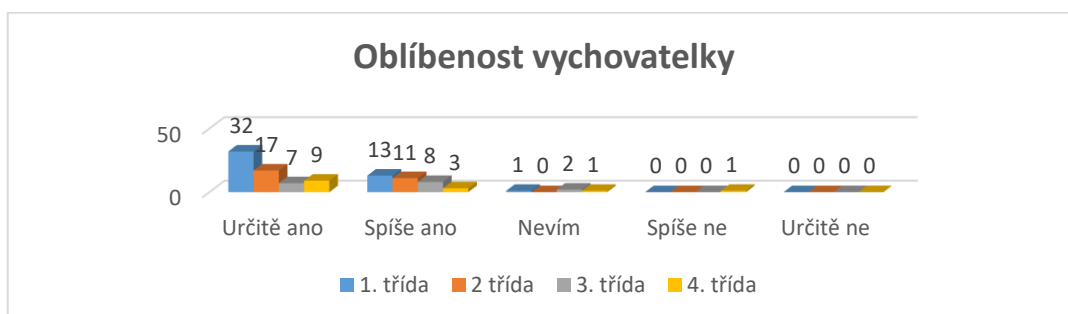
Čtvrtá otázka byla kombinací otevřených položek i položek s výběrem možností. Děti měly možnost označit více činností, které je baví, proto celkový počet zájmů u dětí je 193. Vybíraly z činností v družině, a to z nabídky hraček 55 dětí (28 %), kroužků 36 dětí (19 %), hraní her 33 dětí (17 %), čtení pohádek 25 (13 %), výtvarná činnost (10 %), zájem o výlety (6 %). Ze všech činností v družině označilo 7 dětí (4 %) jiný výběr, kde děti napsaly hry na PC, zpěv a telefon. Kulturu vybralo 6 dětí (3 %).

Otázka 5: Oblíbenost vychovatelky

Tabulka 6: Oblíbenost vychovatelky

Oblíbenost vychovatelky					
Odpověď	1. třída	2. třída	3. třída	4. třída	Σ
Určitě ano	32	17	7	9	65
Spíše ano	13	11	8	3	35
Nevím	1	0	2	1	4
Spíše ne	0	0	0	1	1
Určitě ne	0	0	0	0	0
Celkem	46	28	17	14	105

Graf 7: Oblíbenost vychovatelky

Graf 8: Oblíbenost vychovatelky

Pátá otázka byla kombinací položky otevřené a položek s výběrem možností. Více než polovina dětí 65 (62 %), mají určitě rádi svou vychovatelku, 35 dětí (33 %) mají spíše rádi svou vychovatelku. Zejména děti prvních tříd ve věku 6 až 7 let a druhých tříd ve věku 7 až 8 let si nejvíce oblíbily svou vychovatelku. Z první, třetí a čtvrté třídy 4 dětí (4 %) neví, jestli mají svou vychovatelku v oblíbenosti. Spíše nemá rádo svou vychovatelku jedno dítě

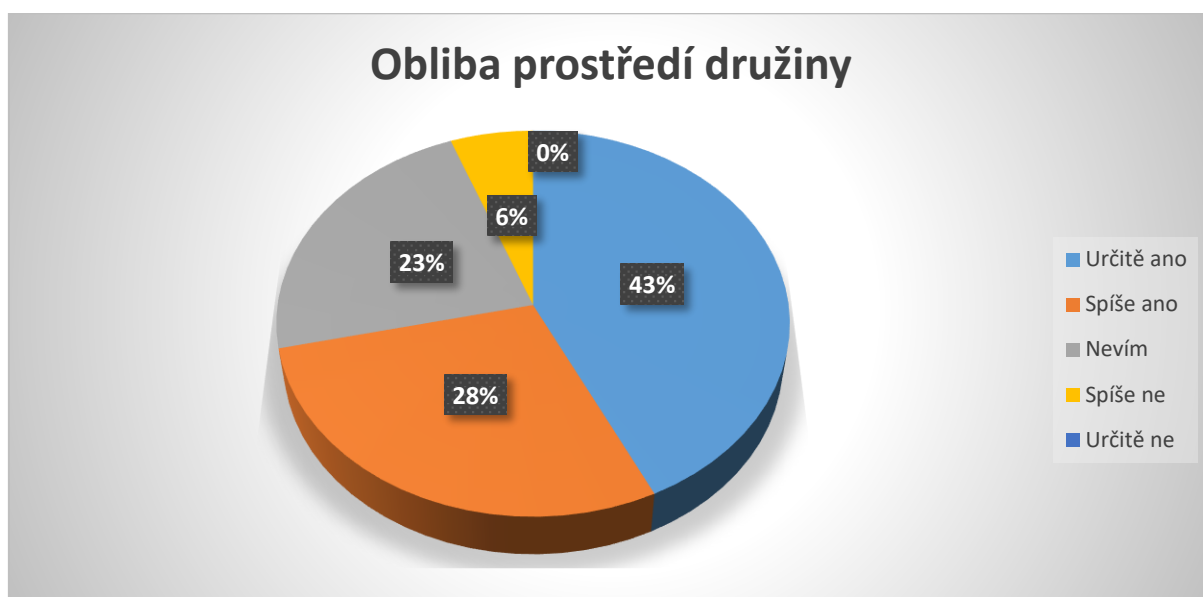
(1 %) ve čtvrté třídě ve věku 9 až 10 let. Nenašlo se žádná dítě (0 %), které by nemělo rádo svou vychovatelku. Děti uvedly, že mají svou vychovatelku nejraději, protože je hodná a milá.

Otázka 6: Obliba prostředí družiny

Tabulka 7: Obliba prostředí družiny

Obliba prostředí družiny	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	45
Spíše ano	30
Nevím	24
Spíše ne	6
Určitě ne	0
Celkem	105

Graf 9: Obliba prostředí družiny

Šestá otázka byla kombinací položek s možností i položkami otevřenými. Největší počet dětí je s prostředím školní družiny spokojeno v počtu 45 dětí (43 %), a to s výzdobou, barevností a hračkami. V družině je spíše spokojeno 30 dětí (28 %). Poměrně hodně dětí neví, zda jsou spokojeny až 24 dětí (23 %). Spíše nespokojeno je 6 dětí (6 %), určitě nespokojen není ve družině žádný z dětí. Dětem se líbí družina, protože je pěkná.

Otázka 7: Návštěvnost kroužků

Tabulka 8: Návštěvnost kroužků

Navštěvuješ v družině nějaký zájmový kroužek?	
Odpověď	Počet dětí
ano	36
ne	69
Celkem	105

Graf 10: Návštěvnost kroužků

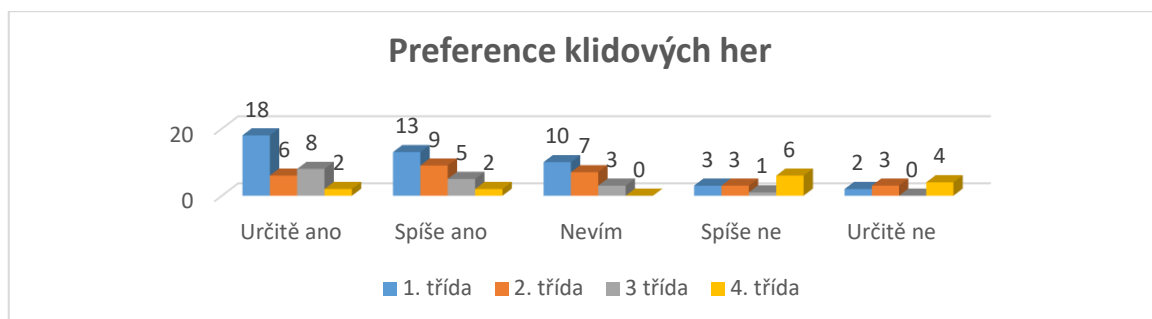
Sedmá otázka byla tvořena kombinací položek otevřených i položek s výběrem možností. Z celkového počtu 105 dětí navštěvuje kroužky 36 dětí (66 %) ve družině. Děti napsaly keramiku, florbal, házenou, míčové hry a hudební kroužek. Žádný kroužek nenavštěvuje až 69 dětí (34 %).

Otázka 8: Preference klidových her

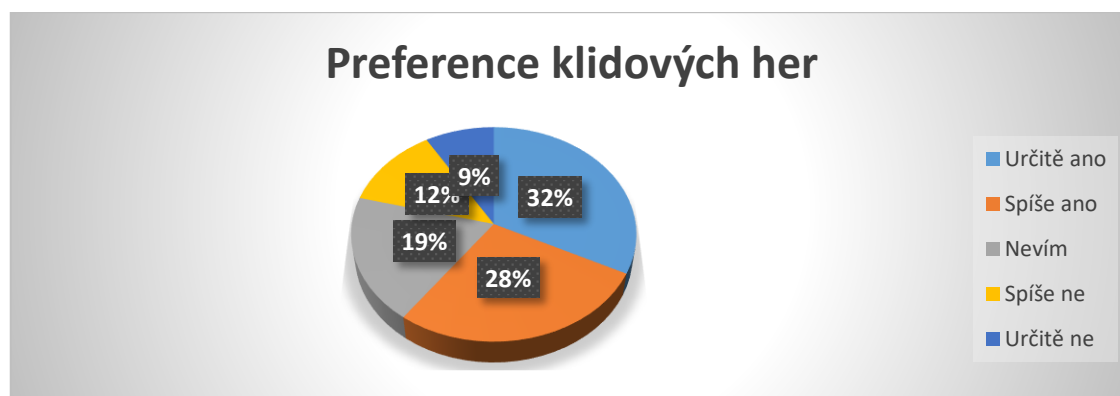
Tabulka 9: Preference klidových her

Preference klidových her					
Odpověď	1. třída	2. třída	3 třída	4. třída	Σ
Určitě ano	18	6	8	2	34
Spíše ano	13	9	5	2	29
Nevím	10	7	3	0	20
Spíše ne	3	3	1	6	13
Určitě ne	2	3	0	4	9
Celkem	46	28	17	14	105

Graf 11: Preference klidových her

Graf 12: Preference klidových her

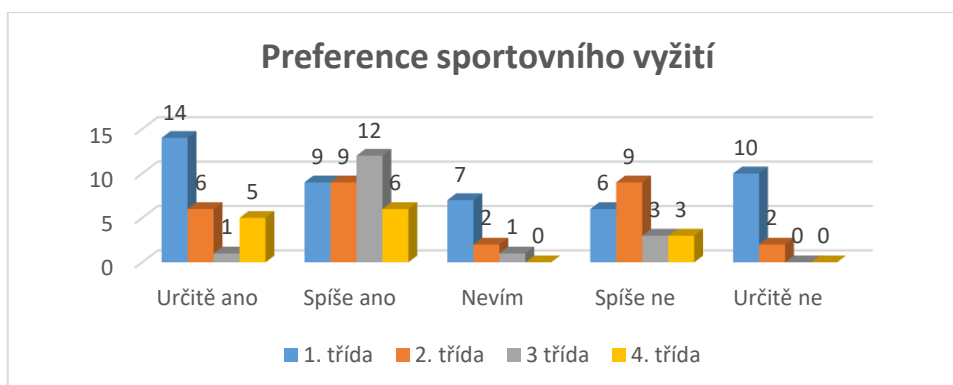
Osmá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Většina respondentů 34 (32 %) dává přednost klidovým aktivitám, zejména děti z první třídy ve věku 6 až 7 let. Spíše si vybírají klidové aktivity 29 dětí (28 %), děti z první třídy ve věku 6 až 7 let. Neví až 20 dětí (19 %), čemu dává přednost. Spíše si nezvolí 13 dětí (12 %) klidnější aktivitu. Určitě neupřednostňuje klidové hry 9 dětí (9 %), a to nejčastěji ze 4. tříd ve věku 9 až 10 let.

Otázka 9: Preference sportovního vyžití

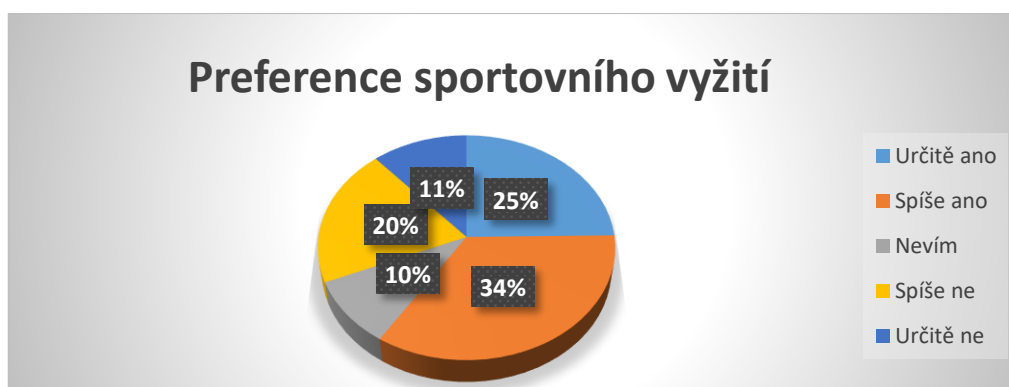
Tabulka 10: Preference sportovního vyžití

Preference sportovního vyžití					
Odpověď	1. třída	2. třída	3 třída	4. třída	Σ
Určitě ano	14	6	1	5	26
Spíše ano	9	9	12	6	36
Nevím	7	2	1	0	10
Spíše ne	6	9	3	3	21
Určitě ne	10	2	0	0	12
Celkem	46	28	17	14	105

Graf 13: Preference sportovního vyžití

Graf 14: Preference sportovního vyžití

Devátá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Spíše upřednostňuje 36 dětí (34 %) sportovní využití v družině, nejpočetněji ve třetí třídě ve věku 8 až 9 let. Určitě nedává přednost sportu až 12 dětí (11 %), nejčastěji z prvních tříd ve věku 6 až 7 let. Deset dětí neví, čemu dát přednost (10 %) nejčastěji z prvních tříd ve věku 6 až 7 let. Spíše volí možnost sportu pouhých 21 dětí (20 %) ve školní družině, zejména v druhé třídě ve věku 7

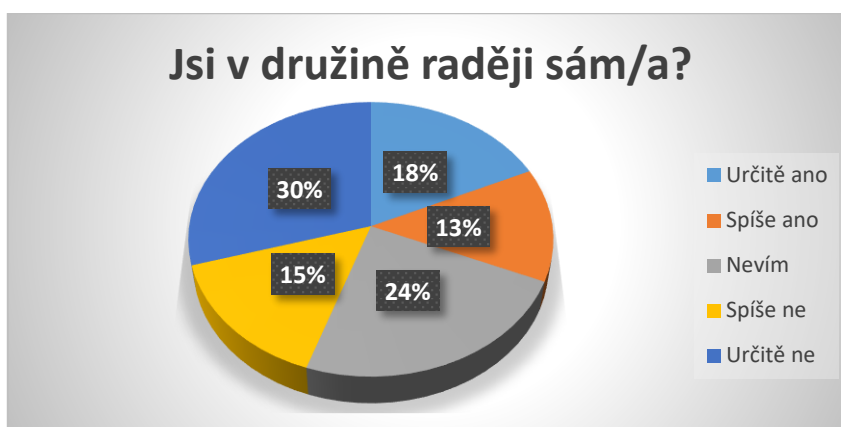
až 8 let. Poměrně 12 dětí (11 %) nechce sportovní využití v družině, nejčteněji v zastoupení prvních tříd.

Otázka 10: Kdo je raději sám

Tabulka 11: Kdo je raději sám

Kdo je raději sám	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	19
Spíše ano	14
Nevím	25
Spíše ne	16
Určitě ne	31
Celkem	105

Graf 15: Kdo je raději sám

Desátá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Největší zástup respondentů v počtu 31 dětí (30 %) nejsou raději sami v družině. Až 25 dětí (24 %) neví, jestli jsou raději samy v družině. Spíše v kolektivu je 16 dětí (15 %) a spíše samy tráví čas 14 dětí (13 %).

Otázka 11: Kdo je raději s ostatními dětmi

Tabulka 12: Kdo je raději s ostatními dětmi

Kdo je raději s ostatními dětmi	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	42
Spíše ano	18
Nevím	24
Spíše ne	12
Určitě ne	9
Celkem	105

Graf 16: Kdo je raději s ostatními dětmi

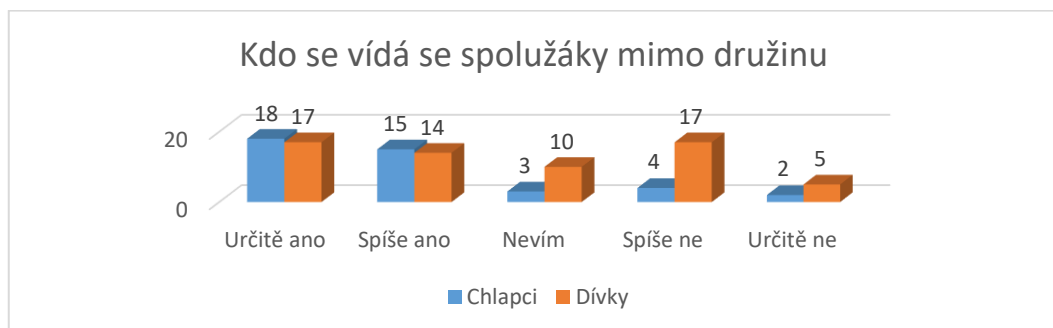
Otázka 11 je opakem předchozí otázky 10. Tato otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Nejvíce dětí 42 (40 %) upřednostňují pobyt v družině s ostatními dětmi. Poměrně vysoký počet 24 dětí (23 %) neví, jak raději tráví čas v družině. Spíše raději je 18 dětí (17 %) s ostatními dětmi a spíše neradi jsou děti v počtu 12 respondentů (11 %) s ostatními dětmi.

Otázka 12: Kdo se vídá se spolužáky mimo družinu

Tabulka 13: Kdo se vídá se spolužáky mimo družinu

Kdo se vídá se spolužáky mimo družinu			
Odpověď	Chlapci	Dívky	Σ
Určitě ano	18	17	35
Spíše ano	15	14	29
Nevím	3	10	13
Spíše ne	4	17	21
Určitě ne	2	5	7
Celkem	42	63	105

Graf 17: Kdo se vídá se spolužáky mimo družinu

Graf 18: Kdo se vídá se spolužáky mimo družinu

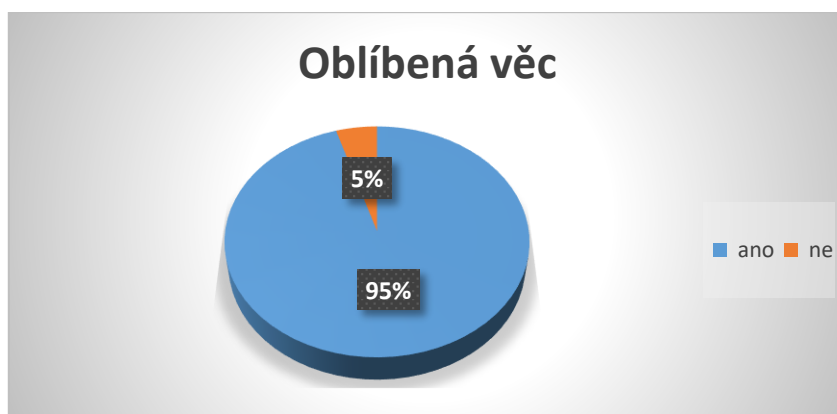
Dvanáctá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Určitě se se spolužáky vídá 35 dětí (33 %), početněji se vídají chlapci, spíše se vídá s kamarády mimo družinu 29 (28 %). Spíše se nevídá 21 dětí (20 %) mimo družinu, spíše dívky se nevídají, jak graf ukazuje. Až 13 dětí (12 %) neví, jestliže se vídá se spolužáky a určitě se nevídá 7 dětí (7 %) z družiny.

Otázka 13: Oblíbená věc

Tabulka 14: Oblíbená věc

Oblíbená věc	
Odpověď	Počet dětí
ano	100
ne	5
Celkem	105

Graf 19: Oblíbená věc

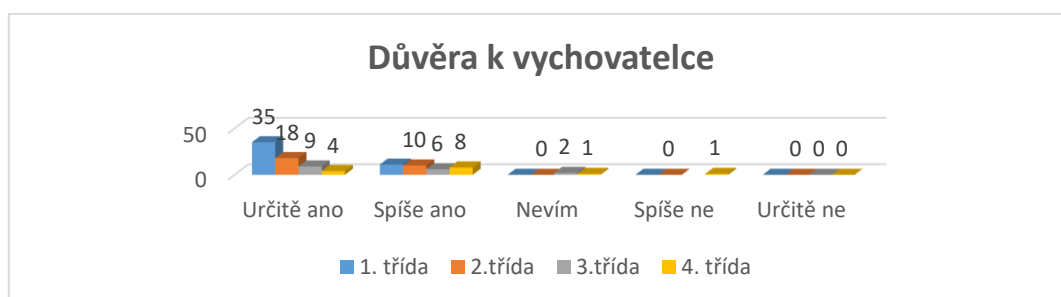
Třináctá otázka byla tvořena otevřenou položkou i položkami s výběrem možností. Ve velkém poměru má 100 dětí (95 %) v oblibě nějakou věc ve školní družině, například gauč, hry, deskové hry, koberec, lego, velký domeček, panenky, stolní hry, plyšáky, knihy a tabuli. Pouhých 5 dětí (5 %) si nenašlo v družině žádnou oblíbenou věc.

Otázka 14: Důvěra k vychovatelce

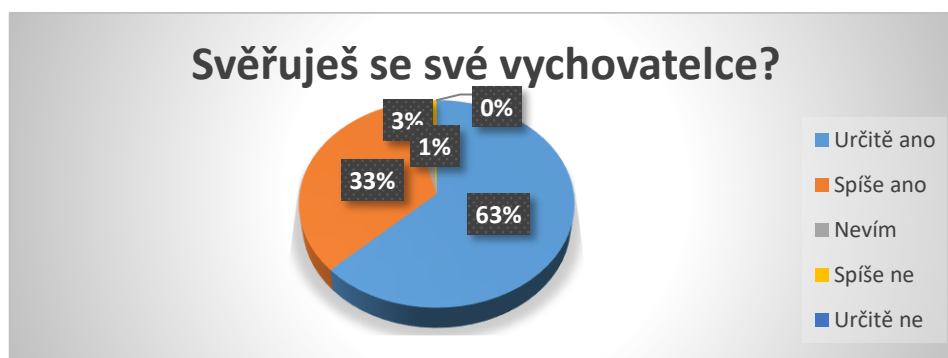
Tabulka 15: Důvěra k vychovatelce

Důvěra k vychovatelce					
Odpoď	1. třída	2. třída	3. třída	4. třída	Σ
Určitě ano	35	18	9	4	66
Spíše ano	11	10	6	8	35
Nevím	0	0	2	1	3
Spíše ne	0	0	0	1	1
Určitě ne	0	0	0	0	0
Celkem	46	28	17	14	105

Graf 20: Důvěra k vychovatelce

Graf 21: Důvěra k vychovatelce

Čtrnáctá otázka byla kombinací položek s možností i položkami otevřenými. Většina z respondentů 66 (63 %) se svěřuje své vychovatelce, nejvíce se svěřují děti v první třídě (35 dětí) tedy ve věku 6 a 7 let a v druhé třídě (18 dětí) ve věku 8 a 9 let. Některé děti z 3. a 4. třídy neví, jestli se svěřují vychovatelce 3 dětí (3 %) ve věku 8 až 10 let. Spíše se nesvěřuje 1 dítě (1 %) ze 4. třídy ve věku 9 až 10 let.

Otázka 15: Zájem o družinu příští rok

Tabulka 16: Zájem o družinu příští rok

Zájem o družinu příští rok	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	50
Spíše ano	20
Nevím	11
Spíše ne	14
Určitě ne	7
Celkem	105

Graf 22: Zájem o družinu příští rok

Patnáctá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Respondenti mají velký zájem o družinu v příštím roce, a to v počtu 50 dětí (49 %), spíše 20 dětí (19 %) mají zájem o docházku v příštím roce. Spíše nemá zájem 14 dětí (14 %) o družinu v příští roce. 11 dětí (11 %) neví, kam chtějí chodit příští rok. Určitě nemá zájem o družinu 7 dětí (7 %).

Otázka 16: Známkování družiny

Tabulka 19: Známkování družiny

Známkování družiny	
Odpověď	Počet dětí
Známka 1	70
Známka 2	26
Známka 3	8
Známka 4	1
Známka 5	0
Celkem	105

Graf 23: Známkování družiny

Šestnáctá otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Znamku 1 zvolilo až 70 dětí (67 %) což je velmi kladné hodnocení. Znamku 2 napsalo 26 dětí (25 %), známku 3 napsalo 8 dětí (7 %), známku 4 volilo 1 dítě (0 %) a známka 5 nenapsalo žádné dítě (0 %).

Otázka 17: Co se dětem líbí v družině

Tabulka 18: Co se dětem líbí v družině

Co se dětem líbí v družině	
Odpověď	Počet dětí
Hry	30
Kamarádi	14
Sportování	9
Hračky	12
Vyrábění	8
Nevím	16
Vychovatelka	3
Nic	13
Celkem	105

Graf 24: Co se dětem líbí v družině

Sedmnáctá otázka byla tvořena položkou otevřenou. Děti napsali, že se jim v družině líbí hry 30 (29 %). Hračky uvedlo 18 dětí (17 %). Ze 105 respondentů uvedlo 16 dětí (15 %) že neví, co ho baví v družině. Kamarády napsalo 14 dětí (13 %). Další početnější skupinou je sportování, kterou napsalo 9 dětí (8 %) uváděly. Vyrábění uvedlo 8 dětí (8 %). Bohužel 7 dětí (7 %) v družině nebaví nic, vychovatelku napsaly 3 děti (3 %).

Otázka 18: Co se dětem nelíbí v družině

Tabulka 19: Co se dětem nelíbí v družině

Napiš, co se ti v družině nelíbí.	
Odpověď	Počet dětí
Hluk	15
Vyrábění	6
Čtení	3
Nic	58
Nevím	23
Celkem	105

Graf 25: Co se dětem nelíbí v družině

Osmnáctá otázka byla tvořena pouze položkou otevřenou a byla opakem otázky 17. Nejpočetnější odpovědí u respondentů je, že 58 dětem (55 %) se nic nelíbí. Mnoho dětí 23 (22 %) neví, jestli se jim něco nelíbí v družině. Děti napsaly, že jim vadí v družině hluk 15 (14 %). Některé děti 6 (6 %) uvádí, že se jim nelíbí vyrábění, 3 děti (3 %) nemají b oblíbené čtení.

6.4.2 Anketa pro rodiče

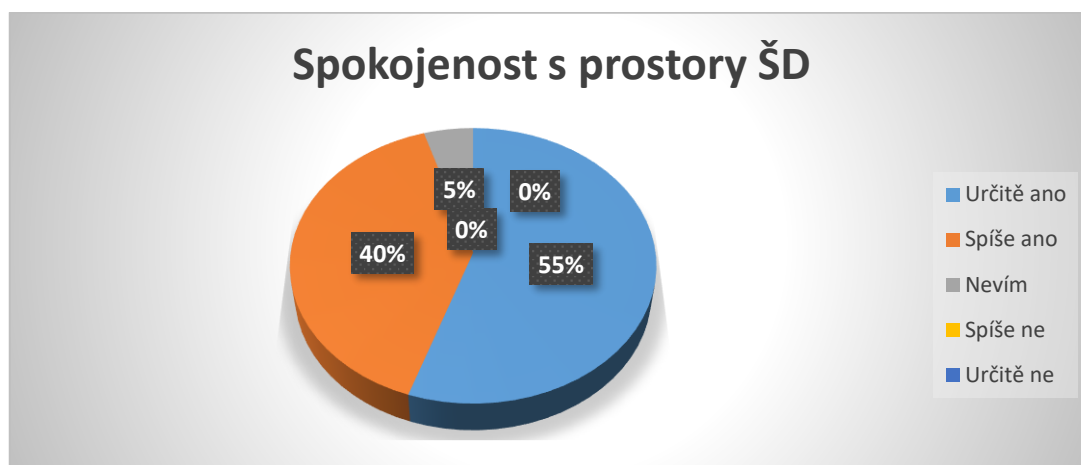
Pro komplexnější vyhodnocení dat byla vypracována i anketa pro rodiče zjišťující jejich spokojenost se školní družinou. Anketa pro rodiče byla vyplněna 105 rodiči. Jednotlivé otázky jsou zpracovány v přehledných tabulkách a také v grafu, který znázorňuje procentní zastoupení dat. (Příloha 4)

Otázka 1: Spokojenost s prostory ŠD

Tabulka 20: Spokojenost s prostory ŠD

Spokojenost s prostory ŠD	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	58
Spíše ano	42
Nevím	5
Spíše ne	0
Určitě ne	0
Celkem	105

Graf 26: Spokojenost s prostory ŠD

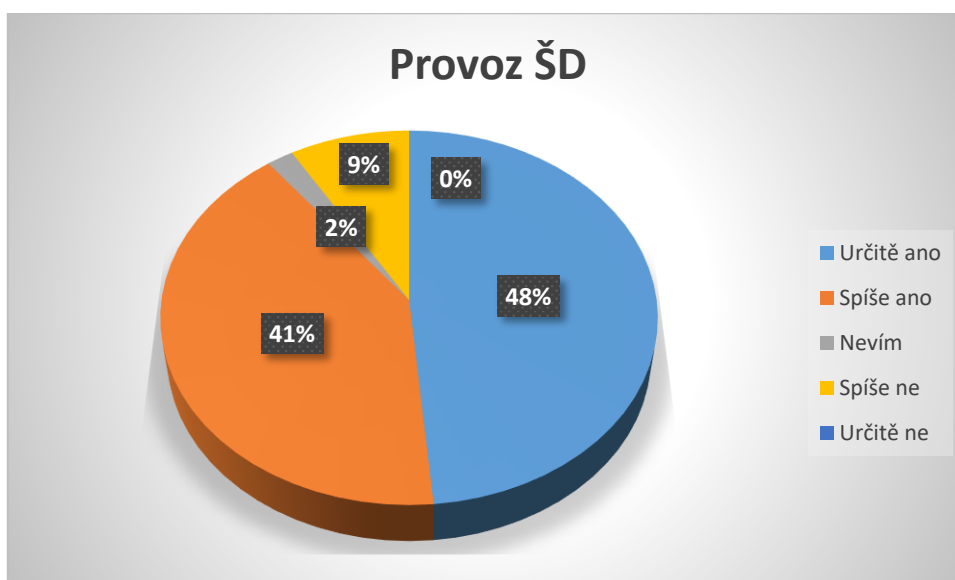
Otázka jedna z ankety pro rodiče byla tvořena položkami s výběrem možností. Dotazovaným 58 rodičům (55 %) se určitě líbí prostory v ŠD, spíše se líbí 42 rodičům (40 %) prostory ŠD. Pět rodičů (5 %) neví, zda se jim líbí prostory ŠD. Většina rodičů (95 %) je spokojena a žádný rodič není nespokojen (0 %).

Otázka 2: Provoz ŠD

Tabulka 21: Provoz ŠD

Provoz ŠD	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	51
Spíše ano	43
Nevím	2
Spíše ne	9
Určitě ne	0
Celkem	105

Graf 27: Provoz ŠD

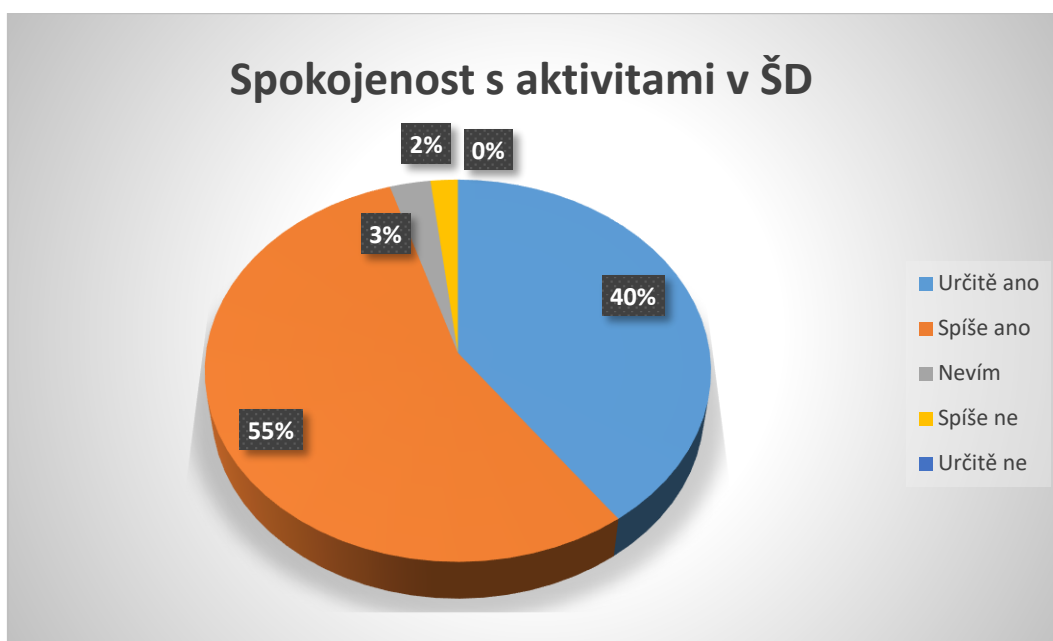
Druhá otázka z ankety pro rodiče byla tvořena položkami s výběrem možností. Početnější skupina 51 rodičů (48 %) jsou spokojeni s provozem ŠD, spíše je spokojeno 43 rodičů (41 %). Až 9 rodičů (9 %) uvedlo, že nejsou spíše spokojeni s provozem a 2 rodiče (2 %) napsali, že neví, zdali jsou spokojeni.

Otázka 3: Spokojenost s aktivitami v ŠD

Tabulka 22: Spokojenost s aktivitami v ŠD

Spokojenost s aktivitami v ŠD	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	42
Spíše ano	58
Nevím	3
Spíše ne	2
Určitě ne	0
Celkem	105

Graf 28: Spokojenost s aktivitami v ŠD

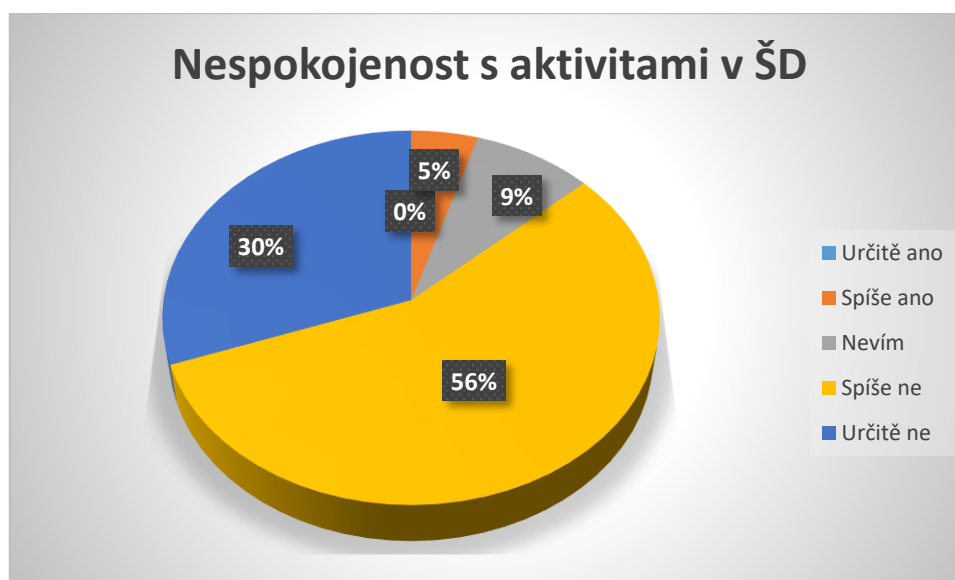
Tato otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Spíše je spokojeno s aktivitami v ŠD je 58 rodičů (55 %), určitě spokojeno je 42 rodičů (40 %), neví 3 rodiče (3 %). Spíše nespokojeni s aktivitami v ŠD jsou dva rodiče (2 %) a nespokojen není žádný rodič (0 %).

Otázka 4: Nespokojenost s aktivitami v ŠD

Tabulka 23: Nespokojenost s aktivitami v ŠD

Nespokojenost s aktivitami v ŠD	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	0
Spíše ano	5
Nevím	9
Spíše ne	59
Určitě ne	32
Celkem	105

Graf 29: Nespokojenost s aktivitami v ŠD

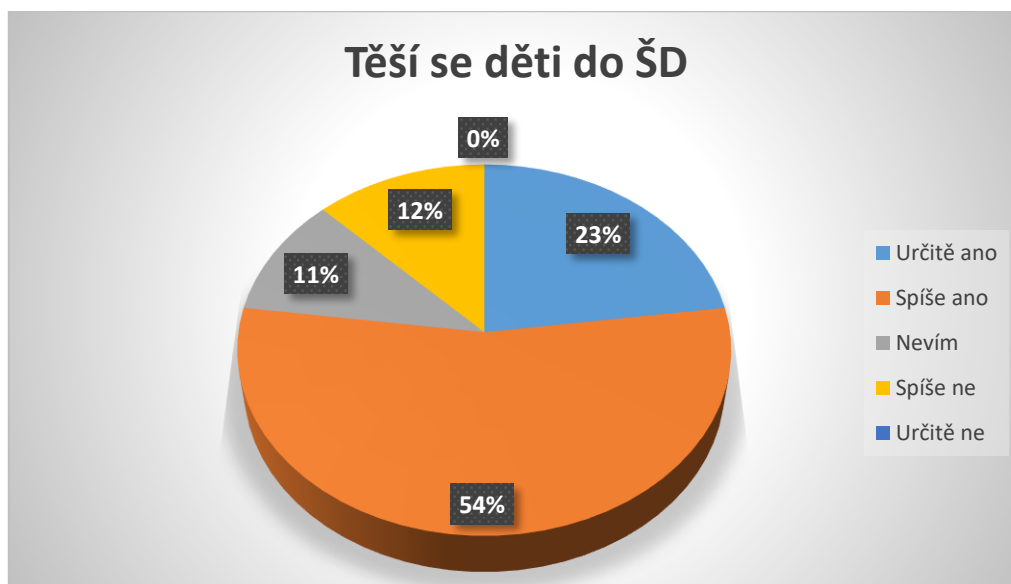
Čtvrtá otázka v anketě je tvořena otevřenou položkou i položkami s výběrem možností. Tato otázka je opakem otázky předešlé. Spíše žádné aktivity nechybí 59 rodičům (56 %) v ŠD, určitě nechybí žádné aktivity 32 rodičům (30 %). Ze všech tázaných respondentů vybralo 9 rodičů (9 %) odpověď nevím. Spíš chybí 5 rodičům nějaká aktivita v ŠD například větší výběr kroužků a častější vycházky na školní hřiště.

Otázka 5: Těší se děti do ŠD

Tabulka 24: Těší se děti do ŠD

Těší se děti do ŠD	
Odpověď	Počet dětí
Určitě ano	24
Spíše ano	57
Nevím	11
Spíše ne	13
Určitě ne	0
Celkem	105

Graf 30: Těší se děti do ŠD

Tato otázka byla tvořena položkami s výběrem možností. Spíše se 57 dětí (54 %) těší do ŠD, určitě se 24 dětí (23 %) těší do školní družiny. Neví až 11 dětí (11 %), jestli se těší do ŠD a 13 dětí (12 %) se netěší do družiny. Rodiče měli možnost vyjádřit se ke kterékoliv z otázek zvlášť, ale žádný rodič nic nenapsal.

6.5 Shrnutí výsledků průzkumu

Výzkum probíhal ve školní družině na ZŠ Řezníčkova v Olomouci. Zúčastnilo se ho 105 respondentů, z čehož převážnou část tvořily dívky v počtu 63 (60 %) a v menším poměru jsou zastoupeni chlapci 42 (40 %) chlapců. Respondenti byli ve věku 6, 7, 8, 9 a 10 let z první, druhé, třetí a čtvrté třídy, kteří nám zastoupili průzkumný vzorek.

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření jsme zjistili, že školní družina je pro 61 % určitě oblíbenou a pro 25 % spíše oblíbeným místem k trávení jejich volného času. Děti nejvíce baví rozmanité edukační hračky (28 %), nabídka kroužků. Hraní společných her, čtení pohádek. Mají zájem o výtvarnou činnost také o počítače. Nepatrné množství dětí (3 %) se zajímá o kulturu. Více než polovina dětí 62 % mají určitě rádi svou vychovatelku, 33 % dětí mají spíše rádi svou vychovatelku. Z dalších získaných dat lze usuzovat, že děti vnímají svůj volný čas strávený ve školní družině jako místo, kde mají rádi svou vychovatelku 95 %. Největší obliba vychovatelky je u dětí prvních tříd. Děti se cítí příjemně v družině, 71 % dětí jsou spokojeny s prostředím družiny. Nabídka kroužku je zastoupena u dětí na 66 %. Až 60 % dětí upřednostňuje klidové aktivity v družině, nejpočetněji v zastoupení dětí z prvních tříd. Sportovní využití upřednostňuje 34 % dětí, nejčastěji žáci třetích tříd. Z dotazníkového šetření vychází, že 40 % dětí preferuje pobyt v družině s ostatními dětmi.

Družina rozvíjí nejen vztahy ve školním prostředí, ale prohlubuje vztahy mimo družinu v souhrnu 61 %. Početněji se vídají chlapci i mimo družinu. Většina dětí si oblíbily nějakou věc ve školní družině 95 % například deskové hry, lego, velký domeček, panenky knihy aj. Početnější skupina respondentů uvádí, že se svěřuje své vychovatelce 98 %, nejvíce však děti z prvních tříd. Respondenti mají zájem o docházku do družiny v příštím roce, potvrzuje to 68 % dětí. Děti rády známkují, a proto měly možnost oznámkovat i chod v družině. V celkové součtu 67 % přiřadilo jedničku, nejhorší známka byla 4, kterou zvolilo jedno dítě. Dětem se v družině nejvíce líbí hry, hračky, kontakt s kamarády aj. Současným dětem se nelíbí čtení, vyrábění a hluk v prostředí školní družiny. Pro přesnější vyhodnocení výsledků jsme se dotazovali i rodičů. Rodiče jsou na 95 % spokojeni s prostory ŠD. Také uvádí, že jim vyhovuje provoz až 90 % respondentů a jsou spokojeni s aktivitami 82 % v družině. Spíše nechybí rodičům žádné aktivity a jejich děti se těší do družiny. Pro rodiče má ŠD často funkci hlídačů pro jejich děti, proto jim záleží na otvírací době. Zpracované výsledky ankety napovídají, že jim vyhovuje nejen otvírací doba ŠD, ale

i její aktivity a prostor, ve kterém tráví jejich děti mnoho času. Rodiče mají přehled o tužbách svých dětí a uvádí, že se až 77 % dětí těší do ŠD.

ZÁVĚR

Tématem diplomové práce je „Dokumentace jednoho roku ve školní družině a roční plán činností v družině“. Teoretická část je zpracována na základě prostudování odborné literatury na dané téma včetně legislativy a uskutečnění sběru základních informací. Tato část práce charakterizuje vývojové změny u dítěte v období mladšího školního věku, definuje pojem volný čas a jeho specifika. Zabývá se výchovou mimo vyučování, informacemi o školní družině, základní dokumentací a právními předpisy, požadavky na profesní dovednosti vychovatele. Přibližuje vybrané výchovné problémy v družině, například komunikaci v družině, nudu v družině, kázeň a řešení problémů, odměny a tresty, šikanu a diagnostiku žáků v družině. Teoretická část práce také blíže charakterizuje konkrétní základní školu v Olomouci a obsahuje i aktivity jednoho roku v družině, které jsou doplněny fotodokumentací dětí v družině.

Cílem praktické části bylo zjistit názory dětí, jaké je prostředí ve školní družině a jak družinu vnímají rodiče prostřednictvím svých dětí. Dobré školní klima má značný vliv na prosociální chování žáků. Podporuje je ve stabilnějších výsledcích a motivaci k výkonu.

Průzkumné šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou a anketou. Dotazník vyplňovaly děti první, druhé, třetí a čtvrté třídy ze ZŠ Řezníčkova v Olomouci ve věkovém rozpětí 6 až 10 let. Výsledky průzkumu jsou zpracovány podle jednotlivých otázek vzhledem k pohlaví, věku nebo celkově za družinu. Pro přehlednost jsou výsledky zpracovány v tabulkách i grafech. Zjištěné výsledky poukazují na skutečnost, že úroveň ZŠ Řezníčkova je výborná a děti jsou v ní spokojeny. Profesionální přístup vychovatelek poskytuje dětem kvalitní a podnětné prostředí, ve kterém jsou děti rády a rozvíjejí se.

Zpracování diplomové práce bylo pro mě obohacím o další pohledy dětí a rodičů, o nové poznatky a zkušenosti, které využiji ve své profesi vychovatelky. Měla jsem možnost hlouběji nahlédnout do chodu školní družiny, snáze pochopit činnosti v tomto zařízení a její legislativní ukotvení v zákonech. Zejména jsem se přiblížila věkové skupině dětí od 6 do 10 let a poznala její specifika. Seznámila jsem se se všemi náležitostmi, interní dokumentací ve družině a činnosti, které jsou potřebné pro bezproblémový chod. Své poznatky jsem shrnula a učinila příslušné závěry.

Práce vychovatelky je velmi zodpovědná činnost. Přesvědčila jsem se, jak je tato práce náročná a vyžaduje velmi pečlivou přípravu. I přesto vychovatelky musí ovládat umění improvizace, kde přizpůsobí program aktuální situaci, fyzickému a psychickému stavu dětí. Velmi pozitivně hodnotím spolupráci s vychovatelkami, kde

převládá odbornost, důslednost, informovanost v aktuálním dětí, komunikativnost a schopnosti správné organizace a vedení dětí v družině. Děti během průzkumu byly komunikativní, veselé, plné energie, projevovaly se nadšením a účastnily se her. Odnáším si cenné zkušenosti a nové poznatky, které dále využiji při výkonu své profese vychovatelky.

Diplomová práce je přínosem zejména pro školní družině na ZŠ Řezníčkova v Olomouci a pro rodiče a jejich děti. Cílem bylo skutečně pouze zjištění spokojenosti na konkrétní základní škole, proto nebylo cílem výsledky průzkumu zobecňovat. Výsledky tohoto průzkumu jsou vyhodnoceny deskriptivně. Na základě realizovaného průzkumu byly podány podněty pro zlepšení a zkvalitnění chodu školní družiny. Doporučovala bych zjistit, o jakého žáka se jedná ve čtvrté třídě, který nedůvěřuje své vychovatelce, a pokusila bych se o navázání důvěry s jeho vychovatelkou. V případě neúspěchu bych věc řešila i se školním psychologem, který by mohl odhalit i jiné příčiny, které vždy nemusí pramenit ze školního prostředí. Až 27% dětí uvedlo, že se nevidá se svými spolužáky ve svém volném čase mimo družinu. Navrhla bych společný výlet do ZOO, kde se děti mohou potkávat jednou měsíčně a mohou snáze navazovat nové kontakty a prohlubovat již navázané přátelství. Pro nový rok 2018/2019 bych naplánovala více aktivit, kde se budou podílet i rodiče v rámci zlepšení vzájemných vztahů mezi rodiči, dětmi a školou. Navrhuji více sportovních dní na hřišti, kde mohou soutěžit děti s rodiči a společně povečeřet u táboráku za doprovodu zpěvu a hraní kytar. Práce může být použita také jako námět pro vychovatelky během jednoho roku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

ČABALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČABALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-2742-4.

FRANCÍREK, František. *Absolventská práce: co, jak a proč připravit, zpracovat, napsat a zhodnotit (obhájit)*. Vyd. 2. Praha: Ingenio et Arti, 2013. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-905287-3-4.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-3472-9.

GINOTT, Haim G. *Umění komunikace s dětmi: láska a selský rozum nestačí*. Praha: Portál, 2015. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-262-0926-3.

GORDON, Thomas a Růžena VÁŇOVÁ. *Škola bez poražených: praktická příručka efektivní komunikace mezi učitelem a žákem*. Praha: Malvern, 2015. ISBN 978-80-7530-006-5.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2007.

HERMOCHOVÁ, Soňa a Jana VAŇKOVÁ. *Hry pro rozvoj skupinové spolupráce: co, jak a proč připravit, zpracovat, napsat a zhodnotit (obhájit)*. Praha: Portál, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-262-0727-6.

HLÁSNA, Slávka, Kinga HORVÁTHOVÁ, Martin MUCHA a Renáta TÓTHOVÁ. *Úvod do pedagogiky*. Nitra: Enigma, 2006. ISBN 80-89132-29-4.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Rok ve školní družině*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8752-3.

HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Zájmová činnost ve školní družině*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-586-8.

HUBATKA, Miloslav. *Úspěšní vychovávají své děti jinak*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0551-5.

CHRÁSKA, MIROSLAV. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

Informatorium 3-8: Časopis pro Mateřské školy a školní družiny. Praha: Portál, 2017, **24**(1). ISSN 1210-7506.

Informatorium 3-8: Časopis pro Mateřské školy a školní družiny. Praha: Portál, 2017, **24**(2). ISSN 1210-7506.

Informatorium 3-8: Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD. Praha: Portál, 2016, **23**(5). ISSN 1210-7506.

KAFOMET: Katalog forem a metod práce. Školní družina. Třebíč: Infra, 2007. ISSN 1802-4114.

KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II.* Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-030-1.

KARÁSKOVÁ, Vlasta. *Motivační náměty pro podporu vzdělávací oblasti Člověk a zdraví.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2849-9.

KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků.* 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 160 s. ISBN 80-247-0885-X.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi.* 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2004, 308 s. ISBN 80-223-1930-9.

KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy.* Praha: Portál, 2003. Step by step (Portál). ISBN 80-717-8695-0.

KRYKORKOVÁ, Hana a Růžena VÁŇOVÁ. *Učitel v současné škole.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010. ISBN 978-80-7308-301-4.

KULHÁNKOVÁ, Alena. *Kreslíme a hrajeme si ve školní družině.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-394-9.

LANGMEIER, J, KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie.* 2. aktualizované vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MACHOVÁ, J. 2008. *Biologie člověka pro učitele.* 1. vyd. Praha: Karolinum. 270 s. ISBN 978-80-7184-867-7.

MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací: [praktická příručka pro učitele].* Praha, 2012. ISBN 978-80-262-0198-4.

MIKOVÁ, Š., STANG, J. *Typologie osobnosti u dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 224 s. ISBN 978-80-7367-587-5.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi: láska a selský rozum nestačí*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

ONDRÁČEK, P. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo...* Praha: ISV, 2003 ISBN 80-86642-18-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8751-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd ., aktualizované. Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8711-6.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2. nezměněné vyd. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum 2011, 270 s. ISBN 978-80-246-1916-3.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8978-X.

PETTY, Geoffrey. *Teaching today: a practical guide*. 4th ed. Cheltenham: Nelson Thornes, 2009. ISBN 14-085-0415-4.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-736-7416-5.

ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2013. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-262-0451-0.

SMITH, Charles A. *Třída plná pohody: 162 her zaměřených na výchovu ke spolupráci a citlivému jednání*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8602-0.

ŠARNÍKOVÁ, Gabriela a Peter TAVEL, ed. *Edukace dětí a mládeže ve volném čase II.: (sborník projektů)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4156-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.

Vágnerová, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy: a practical guide*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VAŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času: současné trendy*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print - Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné náměty pro čtvero ročních období: pro děti ve věku od 4 do 10 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8814-7.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti: [hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let]*. Vyd.1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8583-0.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Internetové zdroje:

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy: Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin. *Www.msmt.cz: Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin* [online]. Praha, 2002 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>.

Školní družiny. <http://www.msmt.cz/> [online]. Praha [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>.

Vánoční příběh – „obrázkové čtení“ [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/kalendar/vanoce/vanocni-pribehy-a-vypraveni/vanocni-pribeh-obrazkove-cteni/>.

Základní informace. *ZŠ a MŠ Řezníčkova Olomouc* [online]. Olomouc [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.zs-reznickova.cz/zs/skolni-druzina/zakladni-informace>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Základní identifikační údaje družiny ZŠ A MŠ Řezníčkova

Příloha 2: Vnitřní řád školní družiny

Příloha 3: Dotazník pro děti

Příloha 4: Anketa pro rodiče

Příloha 5: Snímky ze školní družiny

Příloha 1: Základní identifikační údaje družiny ZŠ A MŠ Řezníčkova

Název školy: Základní škola a Mateřská škola, Olomouc, Řezníčkova 1,
příspěvková organizace

IČO: 60338598

Adresa školy: Řezníčkova 1/25, 779 00 Olomouc

Ředitel: Mgr. Miloslav Palát

Telefon: 588 505 044

E-mail: palat@zs-reznickova.cz

WWW: <http://www.zs-reznickova.cz/>

Vedoucí vychovatelka: Věra Handlířová

Zřizovatel

Název: Statutární město Olomouc

Adresa: Horní náměstí 583 – radnice, 779 00 Olomouc

Příloha 2: Vnitřní řád školní družiny

Vnitřní řád školní družiny

Platnost od 1. 9. 2016

1. Do školní družiny jsou přijímány děti od 1. do 5. třídy ZŠ
2. Žák musí mít řádně vyplněný zápisní lístek, ve kterém rodiče uvedou, kdy a s kým žák odchází.
3. Pro přihlášeného žáka je docházka do školní družiny povinná.
4. Provoz školní družiny začíná ráno v 6.15 hod., odpolední provoz končí v 16.15. hod., rodiče jsou povinni své dítě do té doby vyzvednout.
5. Rodiče vyzvedávají své děti ze školní družiny po obědě od 12.00 hod. do 13.00 hod. – u starších dětí do 13.30 hod. Odpoledne od 15.00 hod – do 16.30 hod.
V době od 13.00 do 15.00 hod. je školní družina uzavřena – probíhají výchovné činnosti a vycházky – u starších dětí od 13.30 hod.
6. Jakmile přijde žák do školní družiny, nesmí ji bez svolení vychovatelky opustit.
Nemůže-li žák přijít, omluví se.
7. Žák je vydán pouze rodičům nebo osobě, kterou určí rodiče. Mimořádné uvolnění je možné pouze na písemnou žádost rodičů s uvedením dne a hodiny, kdy může odejít.
8. Vyučující předávají žáky po skončení dopoledního i odpoledního vyučování vychovatelkám. /kroužky atd./
9. Žáci nosí do školní družiny přezůvky, případně převlečení pro pobyt venku nebo v tělocvičně.
10. Žák pečuje o čistotu a pořádek ve školní družině. Se svěřenými věcmi a hrami zachází opatrně. Za škodu vzniklou vlastní nedbalostí bude požadována finanční náhrada po rodičích.
11. K obědu přicházejí žáci společně pod vedením vychovatelky. Během obědu dbají všech pravidel slušného stolování a chování.
12. Během celého odpoledne dbáme na dodržování pitného režimu.
13. Výchovných činností, odpovídajícím celoročnímu projektu školní družiny, se zúčastňují všichni žáci. V kolektivu se k sobě chovají ohleduplně, aby nedošlo k úrazu.

14. Program ostatních činností je organizován tak, aby umožňoval žákům volbu mezi různými činnostmi a kroužky školní družiny.
15. Ve školní družině je žák povinen řídit se pokyny vychovatelky, zachovávat všechna ustanovení školního i družinového řádu.
16. Žák se chová přátelsky ke všem ostatním v družině. Neubližuje mladším a slabším dětem. Chrání je a pomáhá jim.
17. Vypracování domácích úkolů pouze se souhlasem rodičů, až po 15.00 hodině.
18. Školní družina má možnost využívat pravidelně další prostory školy. Vychovatelka musí zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků.
19. Dojde-li k úrazu ve školní družině, vychovatelka poskytne první pomoc a provede zápis v knize úrazů. Jde-li o úraz vyžadující registraci, po dohodě s vedením školy se o sepíše do „Záznamu o školním úrazu“. Vždy informuje rodiče.
20. Práva a povinnosti žáků i rodičů jsou totožné s právy a povinnostmi uvedenými ve školním řádu.
21. Pokud mají žáci mobilní telefony, nebo jiné cenné věci, mohou si je uschovat u vychovatelky. Pokud této možnosti dítě nevyužije, ručí si za ně samo.
22. Ochrana žáků před sociálně patologickými jevy jako je šikana, agresivní chování apod. (www.zsreznicova.cz).

Příloha 3: Dotazník pro děti

Dotazník pro děti – Volnočasové aktivity				
1. Jsem ...?				
A) dívka	B) chlapec			
2. Kolik je ti roků a do které chodíš třídy? (napiš)				
.....				
3. Chodíš rád/a do družiny?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
4. Které činnosti v družině tě baví? (více možných odpovědí)				
A) Kroužky	B) Čtení, pohádky	C) Hraní her	D) Hračky	
F) Výtvarné činnosti	G) Výlety	H) Kultura		
I) jiné (uved')				
5. Máš rád svou paní vychovatelku?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
Pokud jsi odpověděl/a ano, napiš proč				
6. Líbí se ti prostředí družiny?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
Pokud jsi odpověděl/a ano, napiš proč				
7. Navštěvuješ v družině nějaký zájmový kroužek? Jaký (napiš)?				
A) ano, navštěvuji ...			B) ne	
8. Dáváš přednost klidovým hrám v družině?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
9. Dáváš přednost sportovnímu vyžití v družině?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
10. Jsi v družině raději sám/a?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
11. Jsi v družině raději s ostatními dětmi?				

A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
12. Vídáš se se spolužáky z družiny i mimo družinu?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
13. Máš nějakou oblíbenou věc v družině (např. hra, hračka, kniha)? Co to je?				
A) ano (napíš).....		B) ne		
14. Svěřuješ se paní vychovatelce, když tě něco trápí nebo když si nevíš rady?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
Pokud jsi odpověděl/a ano, napiš proč				
15. Chtěl/a bys navštěvovat i příští rok družinu?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
16. Jakou známku (jako ve škole)by si dal/a družině?				
A) 1	B) 2	C) 3	D) 4	E) 5
17. Napiš, co se ti v družině líbí. Proč?				
.....				
18. Napiš, co se ti v družině nelíbí. Proč?				
.....				

Příloha 4: Anketa pro rodiče

Anketa pro rodiče				
1. Jak se Vám líbí prostory ŠD?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
2. Vyhovuje Vám provoz ŠD?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
3. Jste spokojeni s aktivitami v ŠD?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
4. Chybí Vám nějaké aktivity v ŠD? Popřípadě jaké? (napíš)				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne
.....				
5. Těší se Vaše děti do ŠD?				
A) určitě ano	B) spíše ano	C) nevím	D) spíše ne	E) určitě ne

Chcete-li se podrobněji vyjádřit ke kterékoliv z otázek, zde máte prostor:

Otázka č.:

Příloha 5: Snímky ze školní družiny* (vlastní zdroje)

Obrázek 2: Vítání dětí v novém školním roce

Obrázek 3: Sportovní den na hřišti

* Fotodokumentace byla pořízena a zveřejněna se souhlasem rodičů dětí.

Obrázek 4: Výtvarná činnost v družině

Obrázek 5: Mikuláš ve školní družině

Obrázek 6: Vánoční jarmark

Obrázek 7: Bruslení na školním hřišti

Summary

Jméno a příjmení:	Marta Rozsypalová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Dokumentace jednoho roku ve školní družině. Roční plán činností ve školní družině.
Název v angličtině:	Documentation one year after-school club. The annual plan of activities in the school club.
Anotace práce:	Tato diplomová práce je zaměřena na zjištění spokojenosti dětí a jejich rodičů se základní školou. Obsahem teoretické části jsou kapitoly, popisující volný čas, charakteristiky dětí v období mladšího školního věku, pedagogické ovlivňování volného času a vybrané výchovné problémy v družině i samotná školní družina. Praktická část je zaměřena na průzkumné šetření zjišťující, jak vnímají děti výchovu mimo vyučování.
Klíčová slova:	Volný čas, školní družina, mladší školní věk, výchova mimo vyučování, vychovatel, výchovné problémy.
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on the satisfaction of children and their parents with elementary school. In the theoretical part are chapters describing leisure characteristics of children during school age, pedagogical influence of free time and selected educational problems in nursery school club itself. The practical part is focused on the survey investigating how children perceive education outside of the classroom.
Klíčová slova v angličtině:	Leisure, school club, younger school age, education outside the classroom, educator, educational problems.
Přílohy vázané k práci:	Příloha 1: Základní identifikační údaje družiny ZŠ a MŠ Řezníčkova Příloha 2: Vnitřní řád školní družiny Příloha 3: Dotazník pro děti Příloha 4: Anketa pro rodiče Příloha 5: Snímky ze školní družiny
Rozsah práce:	97
Jazyk práce:	Český